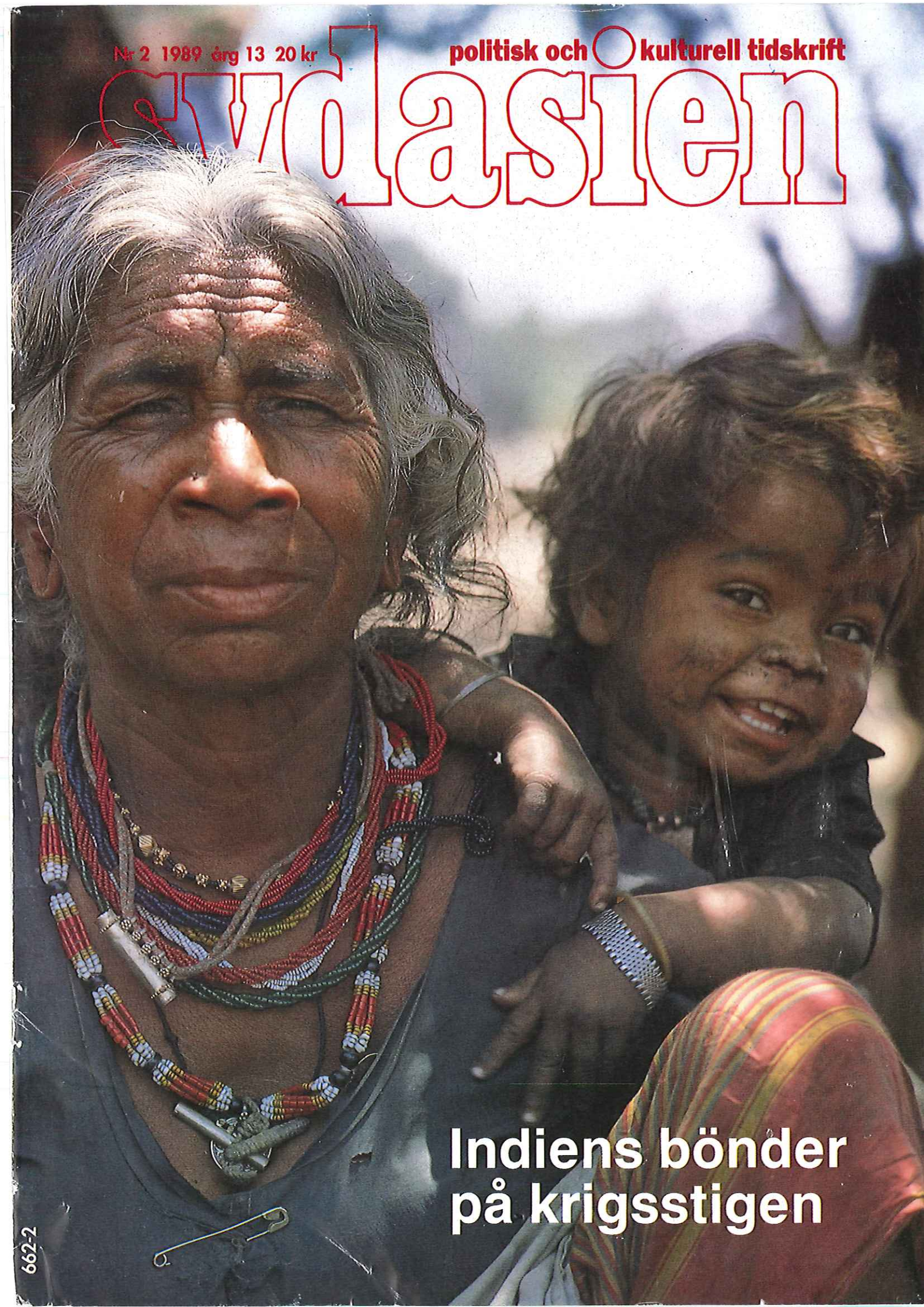

Nr 2 1989 årg 13 20 kr

politisk och kulturell tidskrift

svd dasien

Indiens bönder
på krigsstigen

Omslagsbild:

Mormor med sjakalfamiljen Vellais
minsta pojke i Madras.
Foto: Torvald Olsson

Innehåll

- 3 Pakistans underrättelse-tjänst styr gerillan
- 5 Nyrika indiska bönder kräver ut sin rätt
- 10 Ajit Roy om mord-rapportsskandalen
- 11 Ajit Roy helt privat
- 12 Blodigt val i Sri Lanka
- 14 Sydindiens zigenarfolk
- 18 Bangladesh efter floden
- 20 Så utnyttjas Rushdie av Ershadregimen
- 22 Lär sig aldrig Sida?
- 23 Indiens största miljö-katastrof på gång
- 28 Kolonialism i uppslagsverk
- 30 Ordmålaren som började skriva om blodbaden
- 34 Åtalseftergift mot övergrepp i Sri Lanka
- 35 Bokrecensioner
- 36 Göran Frankel på månen!

Fiskarmarsch mot ned-smutsning och utfiskning

Indiens fiskare marscherade i april längs kusterna till Kanyakumari under mottot Skydda Vatten! Skydda Livet! för att väcka opinion mot nedsmutsningen och mot utfiskningen. Fisk har blivit en dyr bristvara t o m för landets egen fiskarbefolkning.

Kapitalstarka intressenter, även många utländska, tillför ständigt nya mekaniserade trålare som rakar rent bottnarna. Fisken ger exportinkomster så indiska myndigheter står på trålgarnas sida.

Kampanjhögkvarteret finns i Cochin i Kerala. Det var Keralas Oberoende Fiskares Fackförening som började kampen mot trålarna på 70-talet. Fångsterna gick ner från 80 000 till 30 000 ton mellan 1973 -80.

Det finns en fiskerilag för hela Indien sedan 1980 men kampen förs i varje delstat för sig.

Ära vare SYDASIEN!

Som vi tidigare berättat erhöll SYDASIEN den bengaliska tidskriften Uttārapaths kulturpris för 1989 vid en ceremoni i Calcutta den 12 februari. Vår egen mångårige krönikör Ajit Roy t v var inbjuden för att presentera SYDASIEN och dess redaktör Lars Eklund inför en stor publik. Till höger om Lars sitter konstnären Ramananda Bondyopadhyay samt den kände poeten Subhash Mukhopadhyay, den senare ledde prisutdelningssceremonin.

SYDASIEN

Box 1142

221 05 LUND

Besöksadress: Råbygatan 5 B, Lund
Telefon: 046-13 35 68

Ansvarig utgivare: Thomas Bibin

Teknisk redaktör: Lars Eklund

Tryck: Grafiska Huset, Luleå 1989

Fotosättning: Norddistribution, Älvsbyn och

Tidskriftsverkstaden i Lund

Register: Progek, Göteborg

ISSN: 0282-0463

Prenumeration: För privatpersoner kostar fyra nummer (ett år) 80 kr, för institutioner och utland 100 kr. Vi är tacksamma för stödprenumerationer à 100 kr. Lösnummerpris: 20 kr.

Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN

Redaktion för detta nummer: Thomas Bibin, Lars Eklund och Stig Hansén (Göteborg)

Nästa nummer görs i Stockholm och utkommer i september. Artiklar och debattinlägg är välkomna.

Manusstopp: 10 augusti 1989

Kontaktpersoner för Sydasienskommittéerna:
Stockholm: Gerard Rikken, Ringvägen 9 A, 117 26 Stockholm, 08-68 43 71

Vänsterns grundare gick ur tiden

Dr Colvin R. de Silva, grundaren av det äldsta partiet i Sri Lanka, det trotskistiska LSSP (Lanka Sama Samaja Party), dog den 27 februari, 82 år gammal. Därmed har en av de mest karismatiska politikerna i landet gått ur tiden.

De Silva var länge en framstående marxist och brottmålsadvokat, författare och talare. Han var en av de få som motsatte sig den lag som 1948 berövade plantagetamilerna deras medborgarskap liksom den lag som 1956 gjorde singalesiskan till enda officiella språk i landet. Han var mer profetisk än någon anade då han sa "Två språk, en nation. Ett språk, två nationer!"

Colvin R. de Silva var också med om och medansvarig för den gamla vänsterns nedgång från mitten av 60-talet då man började samarbeta med Mrs Bandaranaikes SLFP även om det gav de Silva en ministerpost för en tid. 1977 blev LSSP och övriga vänstern utan platser i parlamentet, men nu skulle han återvänt dit som representant för Förenade Socialistalliansen (USA) som fick blygsamma tre mandat i februarivalet.

Konferens om folkmord på bergsfolk

En internationell konferens äger rum i Stockholm den 20 maj om situationen för minoritetsfolken i Bangladeshs bergsområden, Chittagong Hill Tracts. Med militärens hjälp pågår en omfattande kolonisering av slättlandsbengaler som går ut över den ursprungliga stambefolkningen. Tiotusentals människor har flytt till Indien, och ett folkmord fullbordas. SYDASIEN har uppmärksammat konflikten vid flera tillfällen, senast i nr 2/86.

Göteborg: Thomas Bibin, V Bodarnevägen 3102, 441 26 Alingsås, 0322-511 77

Skåne: Göran Djurfeldt, Kullavägen 3, 232 52 Åkarp, 046-46 08 95

Sydasienskommittéernas plattform:

Sydasienskommittéerna i Sverige har som mål att sprida information om situationen i Sydasien och att stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området.

Kommittéerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasien och i Sverige.

Den afghanska gerillans interimregering möter världspresen.

LÖMSKT FALSKSPEL I AFGHANSK ROULETTE

Den pakistanska underrättelsetjänsten, ISI, har format den afghanska mujahedins politiska ledarskap och påverkat maktbalansen i den splittade rörelsen genom att favorisera fundamentalisterna vid fördelningen av militärt och ekonomiskt bistånd från USA. Det var också ISI som beordrade det misslyckade anfallet mot Jalalabad vilket ledde till ett allvarligt bakslag för gerillan, skriver Bo Gunnarsson som var med när den afghanska interim-regeringen höll sin första konselj på fosterlandets jord.

Mitt i ödemarken, en timmes lastbilfärd från närmsta bebyggelse, möttes vi av en hedersvakt som stod uppställd på båda sidor om den lilla vägen och skyldrade gevär.

Det var bara saluten som saknades men den kom så småningom skulle det visa sig.

Vi var 80-talet utländska journalister som med kort varsel och stort hysch-hysch inbjuddits att närvara vid den afghanska interimregeringens första "konselj" på fosterlandets jord.

Platsen hette Sherwai, låg i Khost-provinsen några kilometer från gränsen till Pakistan och har länge tjänat som Ittehad Islamis militärbas.

Värd var Ittehads ledare, Abdul Rasul Sayaff, nu premiärminister i exilregeringen, och vi lotsades snabbt till rådsrummet där leende ministrar poserade för bilder.

Bara sju av arton var närvarande efter-

som allergin mot rivalerna är stor och ömsesidig i det här sällskapet. Framför sig på bordet hade alla ett blankt papper utan ens krumelurer.

Någon dagordning fanns inte.

Det hela var en bisarr show. Några minuter senare bjöds vi på mer teater då mujahedin-gerillas på bergknallen brakade iväg en Stinger-missil och andra tömde sina automatvapen mot ett fientligt flygplan som ingen av oss såg men som påstods ha sänts ut för att bomba basen.

Bitterhet

Detta skedde den 10 mars och ministrarna håller sig numera i Peshawar och Islamabad eftersom de anser att det är alltför riskfyllt i hemlandet.

Interimregeringen har nu utökats till 28

man men är lika lite representativ. Bara lojalisterna tar den på allvar. I flyktinglägren och i mujahedins led breder ilskan och bitterheten ut sig.

Förvisso hade de stolta och dödsföraktande mujahedin-krigarna förtjänat bättre politiska ledare än de som nu påtvingats dem av ISI, Pakistans militära underrättelsetjänst.

Hamed Naweed på Afghan Media Resource Centre är mycket kritisk.

- Vi är många som hållit tyst i årtal för att inte ge ammunition åt Sovjet och kommunisterna, säger han. Men nu har det gått för långt och landet hotas av sönderfall. Problemen måste angripas innan det är för sent. Våra politiska ledare är inkompetenta och korruperade, inget bra alternativ för Afghanistan. Vi söker störta en diktator och ersätta honom med sju andra...

Vakter skyldrade gevär för SYDASIEN:s reporter på plats i befriat område strax innanför gränsen.

Hädiska men ofrånkomliga tankar.

Röda armén har lämnat Afghanistan. Kriget har afghaniserats men supermakterna, den regionala stormakten Indien och grannen Pakistan är kvar på slagfältet om än inte fysiskt. Också Iran börjar agera i makt-kampen.

Ännu efter tre månader har mujahedin inte förmått erövra någon ny provinshuvudstad, Kabul-regimen håller 22 av 28.

Bakslaget i Jalalabad ökar missnöjet och ilskan över de egna politikerna. Många kommandanter medger nu att anfallet var ett stort misstag. Mujahedin saknade vapen nödvändiga för konventionell krigföring och erövring av stora städer där motståndarna ligger nedgrävda och förfogar över en överlägsen eldkraft. Inom mujahedin rådde också en total brist på organisation och koordinering.

Pakistans intressen

En del skyller på övermod, de flesta anklagar pakistanska ISI som uppges ha beordrat anfallet efter ett möte med amerikanska diplomater i Islamabad den 5 mars där mujahedin inte ens var med.

Förhoppningarna om att Najibs regim skulle falla i bitar så fort ryssarna gett sig av hade utvecklats till en pakistansk-amerikansk doktrin. En snabb befrielse av Jalalabad skulle, menade man, få en dominoeffekt i Kabul och Kandahar och ett diplomatiskt erkännande av interim-regeringen.

Man ville ha Jalalabad undanstökat innan islamska utrikesministermötet i Riyadh och därför gick det alldeles för snabbt. Planer-

na på att svälta ut regimtrupperna genom en blockad gavs upp.

ISI var Zia ul Haqs skötebarn och gavs ansvaret för Islamabads Afghanistanpolitik i slutet av 1970-talet. Senare anförtroddes man också den strategiska planeringen och politiska aktioner.

ISI har format mujahedins politiska ledarskap och påverkat maktbalansen i den splittrade rörelsen genom att favorisera fundamentalisterna vid fördelningen av militärt och ekonomiskt bistånd från USA. ISI har i sin Godfather-roll hela tiden haft Pakistans intressen för ögonen.

Alltfler afghaner undrar nu hur politiker som under hela kriget levt gott i Peshawar på USAs och Pakistans bekostnad skall kunna värna om hemlandets oberoende efter befrielsen.

Slaget om Jalalabad har nu utvecklats till ett blodigt och kostbart ställningskrig som kan pågå i månader. Dagliga bombningar av mujahedins positioner i förorterna har krävt tusentals offer i döda och skadade och utlöst en ny stor flyktingvåg.

Ingen dialog

Chansen till en oblodig upplösning har gått om intet. I stället för att locka regeringssoldaterna att desertera har wahabis, arab-finansierade "jihads", och fundamentalister massakrerat soldater som tillfångatagits eller gett upp. Beslutsamheten har stärkts hos försvararna: Segra eller dö är deras enda alternativ.

I det här läget kan quislingen Najib, underskattad och försmädd av alla, för första

gången skörda propagandaframgångar och utåt visa en ledarkraft som ingen tidigare tilltrött honom.

Fortfarande vill inte ens de mest sekulära elementen i mujahedin ha något med Najib att göra och ingen har ifrågasatt ledarnas vägran till en dialog.

På gräsrotsnivå tycks stödet för kung Zahir Shah öka även om få vågar tro att fundamentalisterna och Pakistan kan övertalas att låta honom komma tillbaka från landsflykten.

Misslyckandet i Jalalabad är en ny erfarenhet för mujahedin. Det är ett bakslag, inte ett nederlag. Hjältar i vintras, nu utmålade som en odisciplinerad hop av vildhjärnor som utmanövreras av Najibs oduglig-förklarade och demoraliserade trupper utan sovjetisk medverkan. Splittringen är stor men motgångarna och opinionstrycket kan tvinga fram en självvransakan och realism hos det politiska ledarskapet.

Om man å andra sidan inte förmår att skapa ett trovärdigt alternativ eller skaffa militär styrka nog för att göra slut på kriget så ser det mycket farligt ut för hela regionen.

Snön har nu smält i Hindukushbergen, ramadan är över. Mujahedin kan återigen förflytta sig fritt och tillfället de väntat på i så många år är inne.

För Najib gäller det i första hand nu som tidigare att överleva sommaren och hösten. Klarar han det så kan han få orsak att planera något längre in i framtiden.

**Text och foto:
Bo Gunnarsson**

Bonderörelsens bas: Barn av den gröna REVOLUTIONEN

Jorden till den som brukar den! Storbönder mot jordlösa! Penningutlånarnas utsugning! Naxaliter! Det är vad det ofta handlar om i rapporterna från den indiska landsbygden. Men den gröna revolutionen gjorde inte de rika rikare och de fattiga fattigare på det sätt man tror i Sverige. I stället fyllde den på och bredade skiktet av mellanbönder, beroende av staten för insatsvaror och avsalu. Det är stommen i den nya bonderörelsen.

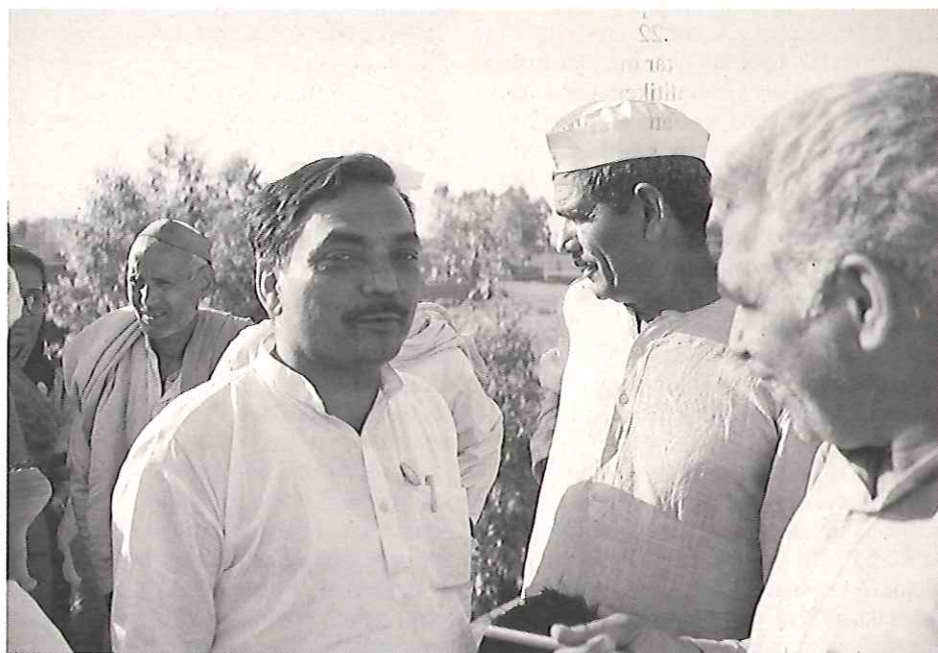
Det är förklaringen till att rörelser som Shetkari Sangathana i Maharashtra och Bharatiya Kisan Union i Punjab, Haryana och Uttar Pradesh nu samlar hundratusentals bönder. Man kan tycka vad man vill om dessa rörelser, de utgör i alla fall utvecklingens huvudfåra, menar Christian Andersson vid Riksradions ekoredaktion som under våren rest runt bland indiska bönder.

Så gör en ledare sin entré: med pukor och trumpeter. Mahendra Singh Tikait, några och femtio år gammal, huvudet högre än sin omgivning, klädd i den vita långskjortan - kurtan - och med den klassiska vita båtmössan på skulden. Han plöjer fram genom människomassorna som samlats under spannmålsmarknadens väldiga plåttak i den lilla staden Narwana i delstaten Haryana, 17 mil nordväst om huvudstaden New Delhi.

Trumpeterna ser ut som bronsålderslurar, livvakterna lyfter gevären mot skyn. Tikait hälsar massorna som man gör i Indien med helgonlikt hoppessade handflator. Det här är ett bondemöte. Tikait är Indiens just nu mest omtalade bondeledare.

Uppe på taket till ett av de låga husen som omger marknadsplatsen har man satt upp talarstol och högtalaranläggning. Där uppe sitter också den indiska bonderörelsens honoratiore, ledarna för BKU - *Bharatiya Kisan Union* - i delstaterna Haryana och Punjab, Tikait själv är från Uttar Pradesh. Där sitter också den man som skulle kunna göra Tikait rangen stridig: Sharad Joshi från delstaten Maharashtra i öster, ledare för en av de största och mest framgångsrika rörelserna, *Shetkari Sangathana*.

Men när Tikait och hans uppvaktning når

Ett av de sällsynta mötena mellan bondeledarna Tikait och Sharad Joshi på bondemötet i Narwana, den 16 mars 1989.

fram till huset med talarstolen uppe på takaltanen, sätter han sig demonstrativt ner på marken bland de andra fem tusen deltagarna, nästan bara män och så en liten ö av tjugobeslöjade kvinnor. Han ropar något på

hindi upp till hederstribunen. Det låter som en ordentlig utskällning. En besvrad stämning sprider sig uppe bland bondeledarna. Mahendra Singh Tikait vill inte sitta på en stol om inte alla mötesdeltagarna får stolar.

- Låt honom sitta där nere. Det finns ingen anledning för mig att gå ner och hälsa på honom. Han är sen, säger Sharad Joshi irriterat.

Mötet fortsätter. Sharad Joshi talar länge och pedagogiskt på klingande rikshindi. Han talar om erfarenheterna från den tioåriga bondekampen i Maharashtra. Nu gäller det jordbrukskrediterna. Bönderna är skuldsatta upp över öronen, men den samlade lånemassan är inget annat än år av ackumulerad olönsamhet på grund av för låga priser på jordbruksprodukterna. Alltså är det inte böndernas skuld till staten utan statens skuld till bönderna.

I Maharashtra har nu myndigheterna fått fem hundra tusen ansökningar om anstånd - *karja mukh*, skuldfrihet. Och den 20 februari kom det ett viktigt utslag från Indiens Högsta Domstol. Varje bonde som ansökt om anstånd är skyddad från utmätning, indrivning, vräkning eller andra följder av att han inte betalar till banken eller till jordbrukskassan. *Karja mukh* ger immunitet! Nu måste bonderörelsen BKU i andra delstater, Haryana, Punjab och Uttar Pradesh, propagera för *Karja mukh*. Sharad Joshi lägger ut texten som en folkskollärore:

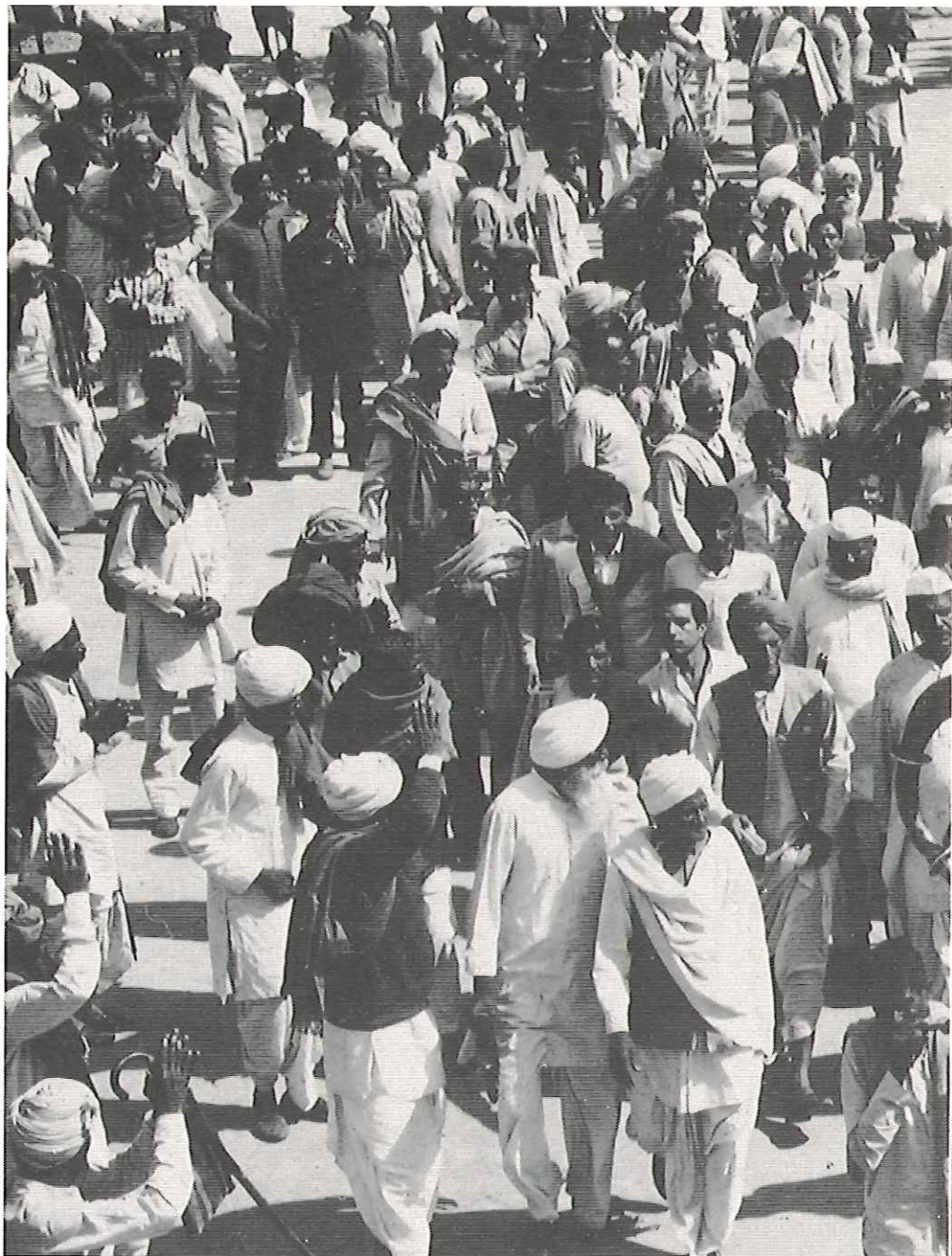
Till slut kommer turen till Mahendra Singh Tikait. Han vill att man skall fira ner mikrofonen, ner till marknivå. Men sladden är för kort och så tvingas Tikait till slut av högtalartekniken att lämna sin vattenpipa nere bland folket och ge sig upp på tribunen.

Demagogisk

Deras tal är som natt och dag. Där Joshi är pedagogisk är Tikait demagogisk, han talar om kampen mot centralregeringen, han talar om det stora bondemötet vid Båtklubben i New Delhi i slutet av oktober. Det som tvingade premiärminister Rajiv Gandhi att flytta på minneshögtiden av mordet på modern Indira för fyra år sedan. Han säger att tiden har kommit då det behövs frivilliga som är beredda att offra sina liv för böndernas kamp. Vem är beredd, upp med handen! Det är en tveksam handuppräkning bland de femtusen på marknadsplatsen i Narwana.

Tikait talar dialekt, hans hindi är oskolad och grovkornig. Han ger Sharad Joshi en känga för att denne träffat premiärminister Gandhi för att diskutera böndernas problem. Det är ingen idé att prata, bara kampen räknas! Till slut sätter han sig ner på altanen och får några minuters samtal med Joshi. Tikait vill ha hjälp med att få loss ett hundratal bönder som sitter fängslade i Uttar Pradesh. Ett kort ögonblick får jag möjlighet att fotografera de båda. Mahendra Singh Tikait och Sharad Joshi på samma bild. Det är inte så vanligt.

Mahendra Singh Tikait från Uttar Pradesh och Sharad Joshi från Maharashtra, två

Bondeledaren Mahendra Singh Tikait kommer med lurblåsare och livvakter till bondemötet

bondeledare i världens näst största bonde-land, 70 procent av Indiens 800 miljoner invånare bor på landsbygden, där jordbruket är den totalt dominerande försörjningskällan.

Vad vill dom? Vad har dom för bakgrund? Vem är det som kommer till dessa massmöten, som kan samla hundra tusentals deltagare, mötet i Narwana är säkert ett av de mindre. Hur har dessa rörelser vuxit fram, varför just nu? Vad betyder de i ett större perspektiv - politiskt och ekonomiskt?

Det finns många frågor och vi kommer att få höra många svar på en lång resa runt den väldiga indiska subkontinenten. Vi börjar resan vid staden Poona uppe på Maharashtrans högslätt.

Ett par mil från Poona längs huvudvägen mot New Delhi ligger den lilla staden Chakan med 15.000 invånare. Det är mycket

torrt. Jordbruket behöver bevattning, bevattning behöver elektricitet. Det är i de torra områdena som den nya bonderörelsen föddes. Det här är lökböndernas förlovade land. Här genomförde Sharad Joshi och hans bonderörelse *Shetkari Sangathana* sin första kampanj, sin första *dharna* - demonstration och sin första *rasta rocko*, vägspärr. Kampanjen var framgångsrik och lökpriserna steg kraftigt, en effekt som fortfarande håller i sig menar några bönder som vi träffar på ett litet café i Chakan.

Här är alla med i *Shetkari Sangathana*, oberoende av partifärg. Flera bönder bär den vita båt mössan som i alla fall ursprungligen förknippades med kongresspartiet. Men det stora oppositionspartiet Janata Dal är starkt i Chakan. Sharad Joshi har sin gård ett par kilometer utanför Chakan. Det är en röd tegelbyggnad - helt oindisk - mitt i plante-

i Narwana, Haryana. Musikinstrumentet heter RANSINGHA.

ringar av eukalyptus, bananer, granatäpplen och litet grönsaker. Också här är det ont om vatten.

Bharat mot Indien

Joshi tar emot i sitt vardagsrum. Det är möblerat med skinnfåtöljer och soffor och i fonden tronar en dator med diskettstation och skrivare. Han börjar med en tims lång föreläsning om bonderörelsen i Maharashtra:

Den verkliga motsättningen finns inte inom byn, inte mellan storbönder och småbönder, inte mellan jordägare och jordlösa lantarbetare, utan mellan jordbruksbefolkningen som helhet och det övriga samhället. Det är Sharad Joshis kungstanke. Han har till och med skapat ett speciellt begrepppar:

Bharat-India. där **India** är de som förvaltar det koloniala arvet, politikerna, tjänstemännen, företagen i städerna och **Bharat**, som betyder Indien på hindi, är de som får betala **Indias** levnadsstandard – bönderna, lantarbetarna, städernas slumbe-folkning. Bytesbalansen mellan jordbruk och industri försämras ständigt till jordbrukets nackdel. Jordbrukets insatsvaror, utsäde, handelsgödsel, pumpor och traktorer måste betalas med ständigt ökande kvantiteter jordbruksprodukter. Det är också landsbygdens folk som får den sämsta utbildningen, den sämsta läkarvården, de sämsta kommunikationerna.

När Sharad Joshi kom tillbaka till Indien efter många års FN-tjänst i Schweiz och köpte gården där han nu bor upptäckte han snart att det var helt omöjligt att få ekonomin att gå ihop. Avkastningen räckte inte

ens till räntorna. Lökbojkotten 1979 blev en framgång, mycket tack vare det faktum att ett par distrikt i Maharashtra svarar för huvuddelen av hela Indiens marknadsförda lökproduktion. Men andra framgångsrika kampanjer följde: sockerrör, bomull, mjölk och nu senast bojkotten av räntor och amorteringar. Bankerna och kreditinstituten är värre än de gamla penningutlånarna – moneylenders, säger han. De skulle aldrig vräka skuldsatta bönder, deras dörr stod alltid öppen för den som behövde pengar.

Sharad Joshi förnekar energiskt varje politisk allians, hans rörelse är helt opolitisk:

– Vi har bara ett rent aritmetiskt intresse av att jämna ut de politiska styrkeförhållandena, säger Sharad Joshi. Med över två tredjedelar av platserna i parlamentet Lok Sabha är kongresspartiet alltför dominerande. Vi stödjer bara den mindre av två tjuvar, oppositionsledaren V.P. Singh kommer inte heller att göra något för bönderna. Målet är en svag regering, därför att en svag regering är lättare att påverka.

Informell rörelse

Det är en underlig bonderörelse Sharad Joshi leder. Ja, leder och leder. Han är inte ordförande. Han har ingen formell ledarställning. – I am nobody, säger han. Rörelsen är helt informell. Det finns inget medlemskap, inga anställda, men däremot upp emot en miljon sympatisörer som bär rörelsens röda märke. I Shetkari Sangathana finns inga barriärer av typ kast, kön eller religion, Joshi är själv högkastig brahmin. Här finns både hinduer och muslimer. Stora ansträngningar läggs ner på att mobilisera kvinnorna i en särskild kvinnorganisation som kämpar för kvinnans frigörelse.

När vi kommer in på bonderörelsen i Nordindien, *Bharatiya Kisan Union* (BKU) säger Joshi att den har mycket gemensamt med Shetkari Sangathana. Men han kan inte låta bli att ge Mahendra Singh Tikait ett par gliringar.

– Han finns nära huvudstaden och har lätt att få publicitet, säger Joshi. Den stora demonstrationen i oktober, på gräsmattan framför presidentpalatset, Båtklubben, blev ett fiasko. Tikait uppnådde inte någon som helst eftergift från regeringen. Demonstrationen i staden Meerut i februari flera året var också ett fiasko. Det var fel tid och fel plats. Folk dog i kylan. Bönderna måste så. Bytänkandet kan aldrig ersätta sunt förnuft, säger Sharad Joshi.

Han är i femtioårsåldern, kraftig med fyrkantigt ansikte med mustasch och guld-tänder som ofta glimmar i ett leende. Om någon kan utstråla energi så är det Sharad Joshi. Han har suttit i fängelse 21 gånger och har genom åren fått stå till svars för över 600 anklagelser. 25 personer har dömts i hans aktioner, hundratals har skadats i sammandrabbningar med polisen. Hans telefon är avlyssnad, posten läses för ibland

CHRISTIAN ANDERSSON

stoppar polisen tillbaka breven i fel kuvert. Hans rörelser övervakas.

—Två år till, sen får det vara nog, säger Sharad Joshi. Man gör sin organisation en otjänst om man klamrar sig fast vid makten, säger han plötsligt, som om han hade gett bilden av sig själv som en vanlig enkel nobody.

Klanhövding

Jag vet inte hur långt det är från Sharad Joshis tegelvilla utanför Chackan i delstaten Maharashtra till Mahendra Singh Tikaits hemby Sissauli i västra Uttar Pradesh. Men det är långt, för Indien är väldigt, vilket vi ofta glömmet som är uppväxta med kartritaren Mercators förvrängda världsbild. Västra Uttar Pradesh, nära huvudstaden New Delhi, är ett något helt annat än Maharashtra. Här härskar jaterna, en speciell bondekast, med månghundraåriga traditioner som självständiga jordägare. Jaterna är uppdelade i klaner. Tikait är klanhövding.

Mahendra Singh Tikaits gård i byn Sissauli är både en familjebostad, ett jordbruksföretag på 8-10 tunnland, ett ceremoniellt centrum och en bondefacklig mötesplats. Vi får vänta en bra stund under verandan, tillsammans med folk från när och fjärran, allt medan vattenpipan går runt. Ändå har vi tur. Mahendra Singh Tikait flyger och far över norra Indien i dessa dagar, men han kommer verkligen hem framåt kvällen. Det sägs ofta av mer intellektuella besökare att Tikait svarar svävande eller obegripligt. Men i kväll låter han som en ombudsman i LRF.

- Det grundläggande problemet i jord-

bruket är att få lönsamhet och kostnadstäckning, säger Tikait. Vi vill ta 1967 som basår för produktionspriserna och låta dem följa kostnadsutvecklingen på insatsvaror som handelsgödsel, cement och traktorer. Det är det enda sättet att vända utvecklingen i jordbruket från utarmning till välstånd. I dag ligger priserna på stapelvarorna vete, socker och ris långt under produktionskostnaderna.

—El-tarifferna är ett annat problem. Dom borde anpassas efter grundvattnets nivå. En djup brunn innebär en mycket högre elkonsumtion än en grund, eftersom pumpen måste arbeta hårdare. Över huvud taget borde staten hjälpa bönderna att gräva brunnar. Men regeringen är stenhård. Inte ens aktionen mot kraftstationen i Shamli för två år sedan, som blev Tikaits elldop, var någon egentligen framgång, säger han. Regeringen hade höjt tarifferna med en tredjedel, men de sänktes bara till den gamla nivån. Vår enda framgång är att vi byggt upp en stark organisation, säger han. Han väntar sig inte heller någon förändring om kongresspartiet förlorar makten i höstens val. All utveckling och all utbildning är koncentrerad i händerna på eliten, som är korrumpierad och samlar förmögenheter på utländska bankkonton.

Systemets förfall

I mycket sammanfaller Tikaits analys med Sharad Joshis: prisutveckling till jordbrukets nackdel, motsättning mellan stad och land, det politiska systemets förfall.

Vattenpipan går runt och den stickande

röken är svår att uthärda. - Det är ingen skillnad mellan mig och Sharad Joshi säger Tikait med hög röst så att alla skall höra, utom det att jag går till fots eller tar oxkärnan medan Joshi tar flyg eller helikopter. Det är inte sant. Tikaits färdmedel är numera en Mahindrajeep med BKU:s grönvita flagga på kylarlocket. Han lånar friskt från Joshi: om bonden får sin rättvisa del behövs inga jordbrukskrediter alls, men har också en del egna käpphästar, som kampen mot hemgiftshysterin. Det har blivit alltför dyrt att gifta bort en dotter.

När vi kommer in på kvinnans situation vill han inte förstå vad vi menar:

- Kvinnan är redan en del av kampen, så på det området behövs inget mer göras, säger han. I själva verket lever kvinnorna i jatsamhället under männens förtryck. Folkräkningarna visar att det i vetebältet i norr går omkring 860 kvinnor på tusen män, i delstaterna längre söderut som i Maharashtra är det kvinnoöverskott.

Inte heller frågan om BKU egentligen kan representera de jordlösa lantarbetarna får något egentligt svar: bönderna slåss för alla, för de förtryckta, för de arbetslösa, för sluminvånarna. - Bönderna har mat i magen, vilket är nödvändigt för att kunna slåss, därför är de spjutspetsen, säger han. Slutligen frågar jag varför han har så många beväpnade livvakter. Nej då, det är inga livvakter. Det är bara bönder som har vapenlicens, och har man vapenlicens så måste man ständigt bära vapnet med sig. Det är också en förklaring.

Bättre organiserad

Varför har då just Mahendra Singh Tikait blivit ledare för BKU i Uttar Pradesh. Bland jaterna finns andra klanhövdingar, Tikaits klan är inte ens den största och det finns andra kaster och etniska grupper? Balraj Singh som är BKU:s representant i den närbelägna staden Meerut och som var den verkliga organisatören bakom bondeprotesterna förra våren har sin förklaring:

- Tikait har en position som traditionell ledare, hans byar är bättre organiserade än andra, så att han snabbt kan mobilisera sina medlemmar, han är allmänt ansedd som ärlig och självständig.

Balraj Singh är också jat. Han är en verklig storbonde, har två lastbilar och är delägare i en biograf. Han tar med oss till sin hemby, Durala, där han har 90 tunnland. Vi tillbringar eftermiddagens hetaste timmar på den svala gården, hemma hos den lokala BKU-kassören. Det är en f.d. polisinspektör och han låter tjänarna bära fram en väldig plåtlåda..... föreningskistan. Stolt visar han upp stadgar, medlemsartiklar, räkenskaper, banderoller och flaggor. Man löser medlemskort, fem rupees om året eller 50 rupees för livet.

Byn bidrar med 100 rupees till nästa nivå, blocknivån, som består av hundrata-

Sharad Joshi, ledaren för bonderörelsen i Maharashtra.

STAFFAN LINDBERG

let byar. Men BKU i Durala skänkte också 10.000 rupees till Meerutdemonstrationen i februari 1988 och 5.000 rupees till båt-klubbsdemonstrationen i New Delhi i oktober. De är inga fattigbönder precis. De flesta har mellan 20 och 30 tunnland, de har motorpumpar och traktorer och flera av dem har också annat arbete. Man trycker hårt på att **kisan** i *Kisan Union* inte är detsamma som jordägare. Man försöker få med jordlösa lantarbetare i rörelsen. Också de har kor och är intresserade av högre mjölkpriser, en fråga som BKU har drivit. Dessutom ger högre priser automatiskt högre löner, menar ordföranden i Duralas BKU-förening, Raj Singh.

Är det riktigt, denna oförblommerade välvilja mot lantarbetarna? Nej, säger lokalredaktören i Meerut för hindispråkiga *Navbharat Times*, **Vinod Agnihotri**. Han har följt BKU sedan rörelsen började växa för två år sedan. Det finns djupa motsättningar mellan jordägarna, jaterna, och lantarbetarna, de kastlösa harijans. Men det finns ingen organiserad lönekamp.

Marknadsberoende

Men bönderna i västra Uttar Pradesh är i allmänhet heller inte några storbönder. I stället har det skett en utomordentligt omfattande modernisering av mellanbönderna efter det att den gröna revolutionens slog igenom i slutet av 60-talet. Alla bönder, också de som bara har något enstaka tunnland, producerar för marknaden och är beroende av regeringens så kallade stödpriser.

Lokalredaktör Vinod Agnihotri har intervjuat Mahendra Singh Tikait många gånger sedan den dag då Tikait för två år sedan, nästan av en slump, hamnade i massmedias strålkastarsken. Vid demonstrationen mot kraftstationen i Shamli dödades två unga pojkar av polisen. När chefsministern i Uttar Pradesh, som tillhör kongresspartiet, sedan kom till Sissauli för att förhandla med Tikait fick han ett mycket svalt mottagande. Det faktum att Tikait kunde förolämpa en chefsminister ökade hans prestige. Den 25 dygn långa belägringen av stadshuset i Meerut förra året kunde inte tvinga fram några eftergifter från regeringen, men den fick uppmärksamhet också internationellt. Och alla etniska grupper deltog, hinduer, muslimer, sikher och kristna, detta i en stad som bara ett år tidigare drabbats av svåra kravaller där många muslimer dödades. BKU har utan tvekan bidragit till att minska de etniska motsättningarna i delstaten, menar Vinod Agnihotri. Men Tikaits framgångar innebär inte att han kan påverka folk hur dom skall rösta i dom politiska valen. Där går gränsen, säger han.

Det är lätt att se den västerländskt orienterade brahminen Sharad Joshi som en teknokrat och dataoperatör medan Mahendra Singh Tikait med sin oxkärra får representera den traditionella utstrålningen, *karis-*

man, som sociologerna kallar den. Men faktum är att jag tror att det är tvärt om. Det är nog Sharad Joshi som är den karismatiske ledaren, förmodligen oersättlig för sin rörelse.

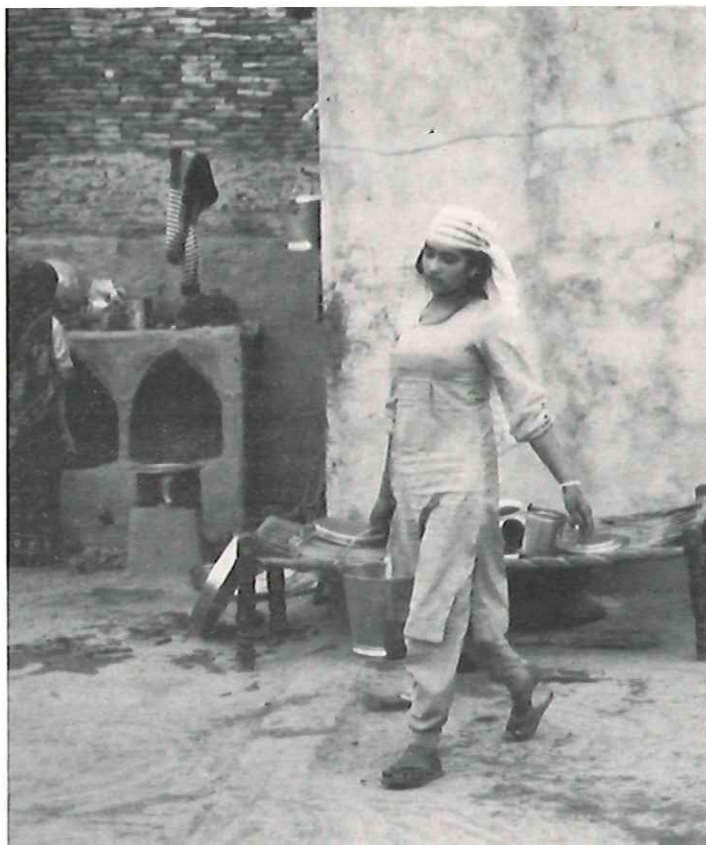
Den högreste Tikait spelar inte på karisma utan på sin position som stolt och självständig jattledare. Jatsamhället bygger på jämlikhet - mellan männen alltså. Genom kompromisslöshet och arrogans mot utomstående stärker han sin prestige i jaternas ögon med manér som Sharad Joshi kallar för "bytänkande".

Sharad Joshi måste flyga och fara över delstaterna för att upprätthålla sin karisma och att kanske så småningom bli ordförande i den all-indiska bondeorganisation som börjar ta form. Tikaits problem är det motsatta. Han kan inte avlägsna sig alltför mycket från sin klan. Om han växer fjärrar han sig från sina rötter. Redan nu kan man höra kritik, att han reser för mycket. Folket i Sissauli vet inte längre var han håller hus. Det visste man alltid förr.

Precis som i Tamil Nadu på 70-talet står bonderörelserna i Maharashtra och i vetebältet i norr nu inför problemet att hålla ihop en växande rörelse. Hur skall man förhålla sig till de politiska partierna? Skall man bilda ett eget politiskt parti för att komma åt makten i New Delhi? Eller skall man bara fortsätta det gandhiinspirerade civilmotståndet, som ställer mycket stora krav på deltagarnas beslutsamhet och offervilja? Den indiska polisen är känd för sin hänsynslöshet. Att folk dödas under demonstrationerna är snarare regel än undantag och aldrig blir det några undersökningar eller efterräkningar för polisens del. Det är som om ett människoliv inte hade något större värde.

Fördel för Tikait

Kanske har *Bharatiya Kisan Union* i norr ändå ett par fördelar: den verkar i huvudstadens omedelbara närhet med allt vad det innebär av nationell och internationell uppmärksamhet. Båtklubbsmanifestationen i New Delhi i oktober fick en fredlig upplösning. Regeringen har ändå vissa ambitioner att leva upp till bilden av Indien som

STAFFAN LINDBERG

Kvinnorna i Tikaits hus har mycket att göra med att passa upp besökare.

världens största demokrati. Med största säkerhet kommer bonderörelsen också att växa.

Det är sant att förutsättningarna varierar oerhört mycket från en delstat till en annan. I Kerala och Västbengalen är småbönder och lantarbetare mobiliserade av kommunistpartierna. I Bihar råder snarare den gamla feudala ordningen med godsherrar och jordlösa. Men i de stora överskottsproducerande delstaterna där den gröna revolutionen släppt in också småbönderna på marknaden, där kommer bonderörelsen att växa.

Det är de ökande förväntningarnas kamp. Det är när man fått det bättre som man märker vad man saknar. Och man blir också påmind om det, dagligen, genom TV och radio som sprider stadssamhällets konsumtionsbudskap.

Många bönder har fått det bättre men de har också upptäckt produktivitetens utvecklingens återvändsgränd. Ett par tunnland jord är kanske för litet för stora investeringar. Delstaten Punjab uppvisar till exempel en fantastisk utveckling samtidigt som arbetsstyrkan inom jordbruket ökar i stället för att minska. Förklaringen är att det inte finns någon industri, ingen tjänstesektor, som kan suga upp landsbygdens arbetskraftsoverskott. Så som skedde i Väst Europa i början av seklet. Så som sker i Sydostasien i dag.

Christian Andersson

Skandalrapport

Ajit Roy

Calcutta 3 april 1989

Den senaste tiden har det duggat tätt mellan skandalösa avslöjanden i de indiska tidningarna. Först kom de sensationella uppgifterna kring Thakkarkommissionens rapport om mordet på förra premiärministern Indira Gandhi, sedan smaskiga avslöjanden om hur den indiskfödda call-girlen Pamela Bordex haft sexaffärer med framträdande brittiska politiker och andra i Londons societet.

Medan den senare affären snabbt förbleknar förblir den förstnämnda kring mordrapporten av avsevärd betydelse för det indiska styret. Härvarn kring kommissionen liksom rader av incidenter i olika delstatsparlament har tydligt visat hur pressade och ansträngda de indiska parlamentariska institutionerna blivit under rådande socio-politiska förhållanden.

Efter mordet på Indira Gandhi 31 oktober 1984 upprättade regeringen en undersökningskommission under ledning av M P Thakkar, domare i Högsta Domstolen, för att utreda omständigheterna kring mordet. Den ovanligt fylliga rapporten som så småningom lämnades till regeringen publicerades aldrig då den klassades såsom varande "känslig för den nationella säkerheten", på kommissionens egen begäran hävdades det.

Presidenten kungjorde en förordning därom, och sedan drevs en lag snabbt igenom i parlamentet för att göra det möjligt för regeringen att hemlighålla rapporten. Hemlighetsmakeriet gick så långt att till och med förra presidenten Giani Zail Singh nekades en kopia av rapporten, trots att en president enligt konstitutionen har rätt att begära in vilken handling som helst.

Därefter låg det hela dolt i mer än två år, tills utdrag ur den hemliga rapporten plötsligt publicerades i dagstidningen Indian Express. Avslöjandena kom, avsiktligt eller ej, samtidigt som parlamentets och delstatsparlamentens budgetsessioner pågick. Omgående inledde oppositionen en intensiv kampanj med krav på att rapporten omedelbart måste släppas fri. Kampanjen fick till följd att budgetsessionerna fick avbrytas gång på gång.

Uppståndelsen blev ännu större genom att R K Dhawan—Indira Gandhis närmaste rådgivare, som senare tvingades bort från sin post och från regeringens tjänst över huvud taget av Rajiv Gandhi men nyligen togs till nåder igen och nu åter fungerar som premiärministerns högra hand - enligt de utdrag ur rapporten som publicerats utpekades som huvudmisstänkt i en konspiration som föregått mordet på Indira Gandhi.

Länge framhärjade regeringen i sin vägran

att publicera rapporten. Men när oppositionens kampanj bara växte i styrka och parlamentets verksamhet lamslogs dag efter dag (trots att inte mindre än 64 oppositionella ledamöter vid ett tillfälle tvingades lämna parlamentssalen på regeringens begäran), gav slutligen Rajiv Gandhi efter och överlämnade en tjock volym av rapporten till parlamentet den 29 mars.

Rapporten som dittills betraktats som en tidsinställd bomb visade sig blott vara en usel nidskrift. Bortsett från nästan 300 sidor av insinuationer om R K Dhawans delaktighet i mordet på den förra premiärministern och vissa perifera referenser till misstänkt inblandning av en icke namngiven främmande makt, noterade rapporten endast några få fall av försumlighet och ineffektivitet beträffande polisbefälet som ansvarade för premiärministerns säkerhet. Och när det gäller R K Dhawan gav en följande undersökning gjord av regeringens särskilda säkerhetstjänst, och som kostade över 10 miljoner rupees att genomföra, honom enbart goda vitsord och därmed möjlighet till återanställning till sin viktiga post.

Det har vidare klarlagts att den undersökande domaren inte alls begärt hemligstämpel på hela rapporten utan bara på delar därav. Förödande för regeringen var också avslöjandet att under inget skede i affären hade någon i kabinettet, dess politiska utskott eller ens premiärministern själv brytt sig om att i detalj studera rapporten. Alla beslut om att stoppa rapportens frisläppande baserades enbart på rekommendationer från obetydliga byråkrater i de bakre regionerna av premiärministerns kontor.

Regeringens helomvändning i frågan om att bedöma känsligheten hos rapportens innehåll, dess oansvarighet när det gällde beslutet att hemlighålla rapporten samt den extremt usla kvaliteten på domaren Thakkars undersökning,

kombinerat med olika slags maktfullkomliga åtgärder för att bemöta oppositionens krav i parlamentet - allt har resulterat i att Rajiv Gandhis regeringens redan låga trovärdighet sjunkit till bottenivå.

Ännu är inte rapporten ett avslutat kapitel. Det har ur den nyss publicerade offentliga delen av kommissionens arbete framkommit att det finns ytterligare 7 000 opublicerade sidor. Regeringen hävdar att dessa opublicerade sidor inte utgör en del av själva rapporten utan endast är förhandlingsprotokoll och att de dessutom innehåller visst "känsligt" material som gör det olämpligt att publicera. Men oppositionen fortsätter att kräva alla handlingar på bordet. Dödläget består.

Två sideeffekter av denna kontrovers kan visa sig vara än mer besvärande för regeringen. För det första har rapportens publicering inneburit ett ytterligare starkt ifrågasättande av det riktiga i att hänga Kehar Singh, en av de tre som dömdes för mordet på Indira Gandhi. För det andra har tilltron till Rajiv Gandhis ledarskap fått sig en törn och till och med börjat ifrågasättas även bland delar av Kongresspartiets egna parlamentsledamöter som först leddes in i en besinningslös konfrontation med oppositionen för att sedan klumpigt tvingas ge upp frågan om undersökningsrapporten.

I detta nationella politiska klimat utgör de fula scener som utspelar sig i parlamentet och i några delstatsparlament olycksbådande signaler för det politiska tillståndet i landet. I det västbengaliska delstatsparlamentet utsattes guvernören, tillhörig Congress(I) och före detta medlem av Indira Gandhis kabinett, för misshandel av Congress(I)-ledamöter - irriterade på guvernörens vänskapliga relationer till delstatens marxistiske chefsminister Jyoti Basu. I Tamil Nadu inte bara misshandlades oppositionens partiets AIADMK kvinnliga ledare Jayalalitha, utan det gjordes till och med försök av en styrande DMK-minister att slita av henne kläderna! I dessa och i många andra fall har oppositionens ledamöter stängts ute från sina platser för dagar i sträck.

Oavsett det gäller Congress(I) eller CPI(M) eller DMK har i samtliga fall det styrande partiet röjt en beklagansvärd brist på fördragsamhet att möta utmaningar från oppositionen. Om denna utveckling fortgår kan det endast leda till att det parlamentariska systemets ställning och aktning sjunker och således ger vatten på kvam åt de mörkrets krafter som arbetar för att införa ett mera auktoritärt styre i Indien.

(Översättning: Lars Eklund)

En motvalls gubbe i den indiska vänstern

Hemma hos Ajit Roy

En av SYDASIENS trognaste medarbetare är Ajit Roy, som har skrivit krönikor sedan 1980 från sin bostad i en av Calcuttas förorter. Här berättar han för Lars Eklund om ett liv i ständig opposition och kritik av det indiska samhället och den indiska vänstern.

— Första gången jag arresterades var jag 13 år, det var 1933. Den revolutionära **Jugantar**, av britten betraktad som terrororganisation, bad mig stjäla en revolver från en trollerikonstnär jag kände. Polisen grep mig och jag hamnade i fängelse. Men efter två veckor släpptes jag då det visade sig bara vara en leksaksrevolver.

När man sitter hemma hos Ajit Roy i dennes trivsamma lägenhet i Calcuttas välordnade och planlagda medelklassförort Bidhan Nagar, anlagd på de dränerade f d saltträskan nordost om stan, och småpratrar känns minnena från 30-talets väpnade kamp mot det brittiska kolonialstyret avlägsna. Ändå är det just dessa erfarenheter som ligger till grund för det radikala politiska och intellektuella klimat som så satt sin prägel på dagens Calcutta.

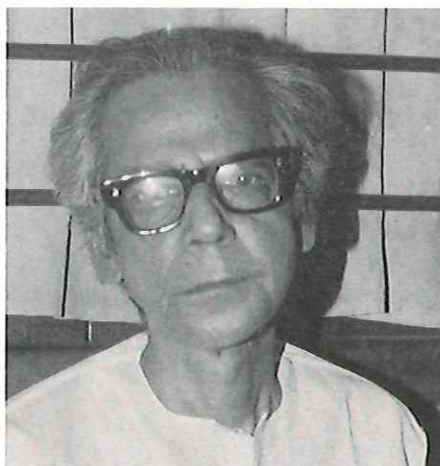
Ajit Roy, född 1920, som son till en skollärare i Dhaka i Östbengalen (nuvarande Bangladesh), tillhör den sista generationen av bengaliska frihetskämpar som förvandlades till övertygade kommunister i kampen mot det brittiska väldet. Det är hans generationskamrater som idag sitter stabilt vid makten i Västbengalen med den karismatiska Jyoti Basu som delstatens chefsminister.

— I Bengalen var inte Mahatma Gandhis Kongressparti så betydelsefullt, stämningarna låg mer åt vänster. Väpnad kamp sågs som nödvändig för att driva ut engelsmännen, säger Roy.

— Det var dock ingen folklig kamp i början, det var inte arbetare eller bönder som var aktiva, utan studenter ur medelklassen som drömde om att befria Indien genom väpnade aktioner.

Övertygad marxist

Ajit Roy kom själv från en politiskt aktiv familj. En av hans kusiner tillhörde

”terrororganisationen” Sri Sangha och satt sex år i fängelse 1931-39. Hans syster tillhörde en annan grupp, Anushilla, och hon stod under flera år under uppsikt av brittenas säkerhetstjänst.

Några av de här grupperna förvandlades senare till politiska partier på vänsterkanten, såsom **Forward Bloc** och **RSP**, medlemmar av dagens styrande vänsterfrontsregering i Calcutta. Andra frihetskämpar hamnade i det beryktade **Cellular Jail** på Andamanerna, där de i sina celler studerade marxistisk litteratur och återvände till Bengalen som fullfjädrade kommunister.

Ajit Roy studerade ekonomi på **Jagannath College** i Dhaka och det var där han kom i kontakt med marxistisk teori. Det var för precis 50 år sedan, 1938, han blev marxist, och den övertygelsen har han behållit alltsedan dess trots de stora förändringarna som skett inom den kommunistiska rörelsen internationellt och på hemmaplan, och trots hans kritiska hållning till den politik som kommunisterna fört i Indien.

Han gick med i det då underjordiskt verkande **CPI** 1940, och arbetade som studentledare på distriktsnivå i Dhaka. Partiet var förbjudet därför att man vägrat ställa upp för de brittiska krigsinsatserna. Ajit Roy fängslades 1941, och satt inspärrad i 6 månader. Men sedan partiet på direktiv från **Josef Stalin** ändrade sin inställning och i mars 1942 helhjärtat slöt upp bakom England i dess krig mot **Hitler** upphävdes förbudet.

Ajit Roy steg i graderna, och 1944 skickades han till Calcutta för att på provinsnivå arbeta för partiet, först inom dess studentfederation, men från maj 1945 som journalist på partiets veckotidning **Janayuddha** och lite

senare på partiets nystartade dagstidning **Swadhinatha** där han skrev om ekonomi.

Underjordisk journalistik

Det indiska kommunistpartiet gick på den tiden helt i Stalins ledband och det fick förödande konsekvenser efter självständigheten 1947. Partiets inställning till den borgerliga Nehru-regimen växlade mellan ytterligheter, från en extrem vänsterlinje 1948 som medförde att partiet förklarades illegalt bl a i Västbengalen och Ajit Roy en tid fick bedriva underjordisk tidningsutgivning — till en samförståndslinje som utarbetades 1950 i Moskva, dit ett antal indiska kommunistledare kallats.

Ajit Roy kritiserade partiets politik och uteslöts i maj 1949. I det läget försökte han själv att ta sig till Moskva för att söka klarhet i den sovjetiska inställningen.

— För att kunna förändra partilinjens i Indien var det nödvändigt att fara till Moskva. Jag for till London, men förvägrades sedan visum till Sovjet. Jag träffade då **K M Ashraf**, kommunistledare som nyligen frigivits från fängelse i Pakistan. Han fick mig att inse att det var omöjligt att få stöd för min kritik, men övertygade mig om att jag ändå måste åka tillbaka till Indien och där kämpa för mina ståndpunkter.

På hösten 1950 fick partiet ny ledning under **Rajeshwara Rao**, Ajit Roy fick åter sitt medlemskap och han återupptog sitt arbete för partiet, nu inom sjöfolkets fackförbund, hela tiden dock levererande kritik från vänster. 1953 publicerade han sin studie av det indiska monopolkapitalet. **Indian Monopoly Capital — A Brief Outline**, som kom att vålla stort rabalder. Boken brännmärktes vid partikongressen 1953 som kontrarevolutionär. Tio år senare kom dock Ajit Roys teser om vikten av att nationalisera det indiska monopolkapitalet att bli officiell politik. 1976 gav han för övrigt ut en utvidgad version av boken.

Partisplittning

Motsättningarna inom partiet tilltog i slutet av 50-talet och ledde fram till partisplittningen 1964. Ajit Roy vägrade liksom en rad andra framstående partimedlemmar att ta ställning för endera **CPI** eller det nybildade **CPI(M)**. Tillsammans med 500 gamla kom-

munister bildade han **Communist Unity Committee** i syfte att söka överbygga mot-sättningarna och återförena partiet.

— Men efter två år stod det klart att det inte gick. I det läget uppmanade vi medlemmarna att gå in i något av partierna efter eget val. Men under tiden vi verkade gjorde vi en stor insats, genom att ge ut en ny dagstidning **Pratidin** som kom att bli språkrör för den massrörelse som drog över Västbengalen 1966 — och som ledde fram till att Kongressregeringen föll i valet 1967 och den första vänsterfrontsregeringen kunde bildas.

Själv valde dock Ajit Roy att stå utanför. Tillsammans med **Biren Roy**, **Gopal Acharya** och **Subodh Dasgupta** startade han i stället tidskriften **Marxist Review**, som under drygt 20 år kom att stå för en livlig idédebatt i Indien. Med en självständig och kritisk hållning till de etablerade vänsterpartierna fick **Marxist Review** stor betydelse. Vid sidan därom författade Ajit Roy en rad omfattande böcker om indisk politik, ekonomi och planering, liksom om internationella frågor, liksom han regelbundet medverkade med artiklar i tidskrifter som **Economic and Political Weekly**.

Aktiv i folktribunalerna

1975 for han till Europa sedan **Indira Gandhi** infört undantagstillstånd i Indien. Under tre månader reste han runt och sökte stöd för kampen mot undantagstillståndet.

Sedan dess har han gjort flera besök i Europa som gäst hos olika internationella organisationer. Fyra gånger har han dessutom varit medlem av de Permanenta Folktribunalerna som började hållas 1979. Han var med om att fördöma Marcosregimen vid sessionen i Antwerpen 1981, det turkiska folkmordet på armenierna under första världskriget vid sessionen i Paris 1984, och slutligen att fördöma den sovjetiska invasionen och de sovjetiska krigsförbrytelserna i Afghanistan vid sessionerna i Stockholm 1981 respektive Paris 1982.

Han har medverkat regelbundet i **SYD-ASIEN** sedan 1980 med sina skarpsynta analyser av aktuella politiska skeenden i Indien.

Marxist Review tvingades tyvärr inställa utgivningen i början av 1988, då alla de gamla kämparna börjat bli gamla, och det saknas folk att ta vid. **Subodh Dasgupta** avled hösten 1988.

Men Ajit Roy ger inte tappt. Han fortsätter att publicera sig. Som en blygsam efterföljare till **Marxist Review** ger han nu ut **TMR Occasional Letters**, som nyligen kommit ut med sitt tredje nummer. Tidskriften går att prenumerera på, 6 US-Dollar/år via Christina Rani, *Ac TMR Occasional Letters*, 1038, Kacherkana Halli Extn., St Thomas Town, PO, Bangalore - 560 084, Indien.

Lars Eklund

SHYAM TEKWANI

Lyktstolpsavrättning – "folklig" avrättningsmetod i Sri Lanka

Blodigaste valet i Sri Lanka

Seger för regeringen – och separatisterna

De första parlamentsvalen på tolv år i Sri Lanka blev en stor framgång för det regerande UNP. Men i de tamilska områdena i nordöst vann det separatistiska **EROS**, en organisation som står **Tigergerillan** nära. **EROS** seger och det omfattande våldet runt valet visar att det är långt kvar till en lösning på krisen i landet. **Thomas Bibin** sammanfattar.

Valet den 15 februari var det första proportionella parlamentsvalet i Sri Lanka. Nyordningen kom redan med 1978 års konstitution, men det liberalkonservativa UNPs 5/6-delsmajoritet i 1977 års parlament gjorde inte att man lockades att hålla nya val i vanlig ordning.

Men nu var det alltså dags och UNP

vann igen med nästan exakt samma procentuella andel av de avgivna rösterna som 1977. Den här gången gav det 125 platser av de 225, en betydligt blygsammare majoritet. Det rivaliserande **SLFP** fick nära 32 procent av rösterna och 67 platser. Av övriga deltagare kom ingen upp till 4 procent av de avgivna rösterna.

Parti	Röster	%	Platser
United National Party	2 837 961	50,7	125
Sri Lanka Freedom Party	1 780 599	31,8	67
"Oberoende" (EROS)	221 998	3,9	13
Tamil United Liberation Front	188 593	3,4	10
Sri Lanka Muslim Congress	202 014	3,6	4
United Socialist Alliance	160 271	2,9	3
Mahajana Eksath Peramuna	95 793	1,7	3
Övriga (ELJP och TC)	75 333	1,3	—
Totalt		63,6	225

Om inte valfusk och "ett otillbörligt utnyttjande av statsapparaten" gav dessa siffror (såna anklagelser har förts fram nu liksom efter presidentvalet i vintras) så betyder detta att vänsterns kräftgång fortsatt. Det betyder också att SLFP som bara för ett år sedan ansågs vara en säker valvinnare har gått på grund ordentligt. Deras vacklande hållning gentemot det ultranationalistiska JVP och väljarnas krav på mer rättvisa och mindre retorik blev deras öde. Förhållandevis många valde att gå till valurnorna trots att såväl den singalesiska gerillan JVP och de tamilska tigrarna LTTE signalerade bojkott och underströk den med vapenmakt. Detta tillsammans med ett allmänt ökat politiskt våld och de indiska och lankesiska styrkornas våldsamma aktioner har gjort 1989 till en av de blodigaste epokerna i landets historia. 70 döda bara på valdagen och ca 1000 döda årets två första månader.

Medan JVP inte räknade med skräck och krigströtthet som en faktor i valet så gjorde LTTE det. Tigrarna lät sin systerorganisation EROS (Eelam Revolutionary Organisation of Students) i sista stund ställa upp med "oberoende" kandidater (varav flera kända Tigrar). Och man lät befolkningen förstå att det var rätt att gå till valurnan.

Resultatet blev en storseger för EROS i norr och man blev på köpet den tredje största gruppen i parlamentet i Colombo. EROS är en stor, välorganiserad och självmedveten grupp med ett större mått av politisk mognad än vad LTTE gjort sig kända för. EROS ska heller inte utan vidare ses som LTTEs förlängda arm, utan det är en grupp som av många bedöms kunna få en medlande funktion i norr. Det var också EROS-ledaren V Balakumars tanke just efter valet: "Rösterna är inte för LTTE. De är för enighet. Vi har fått mandat att ge folket varaktig fred och att ena alla grupperna."

För konkurrenterna inom EPRLF kan detta ändå bli något annat än bara en valförlust. EPRLF, som valt att samarbeta med de indiska "fredsstyrkorna" (ockupanterna, enligt allt fler), har genom sin ledare K Pathmanaba föreslagit ett indiskt tillbakadragande och man har inlett samtal med de andra grupperna. EPRLF regerar ju det provisoriska provinsrådet för norra och östra provinserna sen man vann provinsrådsvalen i höstas.

Oroande är dock att de indiska styrkor på nytt gått på offensiven mot LTTE och strider rapporteras så gott som dagligen. Obekräftade uppgifter har också berättat om

strider mellan anhängare till EPRLF och EROS.

Den nya UNP-regeringen och president Premadasa står nu inför en mycket svår situation. Kan han utveckla de kontakter han tog med EPRLF redan innan valet för att öka stabiliteten i norr så är allt gott och väl. Men han måste samtidigt förlita sig på de förhatliga indierna eftersom hans egna styrkor inte ens klarade av situationen innan kriget mot JVP tog fart. Det kan synas gott och väl att Premadasa hävt det fleråriga undantagstillståndet, skickat iväg 5 000 av de minst 50 000 indierna och frigivit 1 400 JVP-are. Men än har det knappast gett något synligt resultat.

Dessutom är landets ekonomi i en djup kris. Av en projekterad statsbudget på 122 miljarder rupier för 1989 finns än så länge bara 50 miljarder i inkomster. Ytterligare 32 miljarder kan tas in genom ökade skatter och mer bistånd, men 40 miljarder fattas ändå. Ska Världsbanken eller Internationella Valutafonden ställa upp så lär de i vanlig ordning kräva indragna socialförsäkringar. Och då kan Premadasas egna populistiska fattigdomsprogram hotas.

Thomas Bibin

Därför bojkottade JVP valet

JVPs ledare Rohan Wijevira (Wijeweera) har varit en mycket svårfångad person, inte bara för militären utan också för pressen. Men efter presidentvalet i december skickade Wijevira ett brev till den lankesiska nyhetsbyrån. Vi återger här en redigerad översättning av detta brev.

"Pakten (1987) mellan Jayewardene och Rajiv Gandhi har skapat en situation som är farligare än att ge efter för ett tamilskt Ilam (separat tamilstat). Hade vi gått med på Ilam så skulle vi förlorat en tredjedel av landet i norr och i öster. Men nu har de indiska imperialisterna tagit den militära kontrollen över en tredjedel av landet och de upprättar nu en armé under EPRLF för att erövra resten av landet.

Hr Jayewardene och UNP ordnade pre-

sidentvalet för att kunna sitta kvar vid makten. Valet arrangerades på order av deras indiska imperialistiska herrar och med deras hjälp. De såg också till att JVP inte skulle kunna ställa upp någon kandidat. Och när de inte lyckades krossa JVP försökte de tillintetgöra oss genom att förklara att förbudet mot JVP var hävt. Samtidigt satte de upp väpnade grupper kallade Gröna Tigrar, PRRA och SRRA med folk från vissa politiska grupper för att förgöra JVP.

UNP använde sig av statsapparaten, de statliga företagen, de indiska styrkorna och de egna säkerhetsstyrkorna för att vinna presidentvalet. Det var därför JVP bestämde sig för att inte delta och be folket bojkotta valet. Detta förstod en majoritet av

SLFP men inte Sirimavo och Anura Bandaranaike och deras Ratwatte-klan. SLFP planerade att rida på JVP och de patriotiska massorna genom att först lura dem för att sedan undertrycka dem.

Detta splittrade SLFP i tre delar. Klanen Bandaranaike Ratwatte menade att man skulle gå med i valet själva för att sedan förena sig med UNP och indierna i syfte att undertrycka JVP. En grupp ville ha en uppgörelse med JVP och en tredje grupp ansåg att Mrs Bandaranaike skulle dra tillbaka sin kandidatur och gå med i kampen mot valet.

De indiska imperialisterna, Jayewardenes och Thondamans (Thondaman företrädare de tamilska plantagearbetarna) och Tamil Ilam-terroristerna försvinner inte frivilligt. Men vårt land måste räddas från slaveriet."

Separatister sträcker vapen.

EROS, en av de få kvarvarande tamilska separatistgrupperna, som bekämpat de indiska soldaterna i Sri Lanka, har beslutat att lägga ner vapnen och delta i de demokratiska processerna. EROS som anses ha stått Tigrarna (LTTE) nära sa i ett uttalande att valet till provinsråd i den östra provinsen klart visat att det tamilska folket vill ha fred. I parlamentsvalen vann EROS stort i norr och i öster där man tog 13 mandat och blev tredje största parti i det nya parlamentet i Colombo.

Ensidig vapenvila

Den nyutträdde utrikesministern Ranjan Wijeratne har utlyst en ensidig vapenvila mot landets

gerillaorganisationer. Den började gälla den 12 april och den inbegrep också de indiska styrkorna. Avsikten var att förmå de tamilska separatisterna och singalesiska nationalisterna att "gå med i den demokratiska processen" och gärna undergå "frivillig rehabilitering". Erbjudandet gällde också desertörer ur krigsmakten.

LTTE avvisade vapenvilan som ett "knep" för att lura av dem vapnen. Strax efter sprängdes en bilbomb i Trincomallee och 45 människor dödades. I norr dog tio indiska soldater när de körde över en landmina.

Ny regering överraskar

Den nya UNP-regeringen blev nog inte vad många ambitiösa politiker i partitoppen hade

tänkt sig. Premiärministerposten, t ex, gick såväl höken Athulatumudalis som duvan Dissanayakes näsa förbi. Posten gick i stället till den otiprade Dingiri Banda Wijetunge, en kompromiss mellan den anti-indiska lobbyen och den lobby som ställt sig positiv till indierna eller 1987 års fredsavtal.

Wijetunge är 67 år gammal och har haft några mindre betydande ministerposter efter 1978. Han utnämndes nu också till finansminister.

Premadasa har behållit försvarsministerposten själv. I övrigt var ommöbleringen stor. Bl a fick före säkerhetsministern Lalith Athulatumdali jordbruksministeriet och Gamini Dissanayake blev plantageminister. Energiminister blev Festus Perera.

Sydindiens "zigenare"

SJAKALERNA

I Sydindien finns en zigenarliknande folkgrupp kallad sjakalerna. Vi kan uppfatta dem på olika sätt, med avsky, medkänsla eller sympati.

Vi kan också uppfatta deras låga position från helt olika perspektiv. De kan uppfattas som en speciellt förtryckt grupp i det indiska kastsamhället eller som offer för den moderna utvecklingen.

Om de är offer för "utvecklingen" uppstår en ny frågeställning: Är sjakalerna ett specialfall som inte alls fått någon positiv del i utvecklingen eller är de ett tydligt tecken på vad som i tysthet håller på att hända med många av Indiens marginella folkgrupper?

Jag står och väntar på busshållplatsen i Adyar, en "fin" stadsdel i Madras. Genom regnet som förångas mot den heta asfalten ser jag en kvinna. Runt halsen har hon ett halsband av svarta pärlor och hon är tatuerad på armarna. Hon har långt tovtigt hår bär en röd kjol. Förgäves försöker hon få eld under grytan. Regnet är för kraftigt. Hon är omgiven av nakna barn. Regnvattnet strilar genom deras tovtiga och av undernäring brunstrimmiga hår. Barnen är också mycket smutsiga, från topp till tå, och är omgivna av djur som de leker med - ett par katter, en hund, en apa och två höns. Två män försöker hjälpa till att göra upp eld. De har långt hår uppbundet i en knut på huvudet, och är liksom kvinnan tatuerade. De är halvnakna, bär bara ett höftskynde.

Dessa människor kallar stadsborna för *narikuruvas*, "sjakalfolket". De lever på *samhällets* botten. De beräknas omfatta ca 5.000 i Madras och ca 50.000 i delstaten Tamil Nadu.

Man kan vanligen inte se vilken kast en indier tillhör. Med *narikuruvas* är det annorlunda. Man kan helt enkelt inte ta miste. Tamiler, vare sig av de högsta eller lägsta kasterna, duschar varje dag om de kan. Helst flera gånger om dagen. Sluminvånarna i Madras gör så gott de kan för att hålla

Många av kuravamännen har gamla mynningsladdare. Här poserar Vellai med sin svåger.

sig rena. Med *narikuruvas* är det annorlunda. De är nästan alltid smutsiga.

I den tamuliska folktron är sjakalen känd som en klurig snattare och om så skulle behövas också asätare. *Narikuruvas* är i folkmun likadana som sina offer. De är samhällets sjakaler.

Sjakalen är också beryktad för sitt ohyggliga tjut.

Thurston anmärker i det nära hundra år gamla verket *Castes and Tribes of South India*:

A Kuruvikaran, whom the Rev. E Löventhal interviewed, howled like a jackal, to show his skill as a mimic. The cry was quite perfect, and no jackal would have doubted that he belonged to their class.

Sjakalerna är inte enbart beryktade för att kunna tjuta som en riktig sjakal, utan också för att stjäla. För över hundra år sedan skrev en engelsk gentleman, J C Molony, "the Kuravers fear nothing, and they are out to rob and steal, and are a daring set of highway rascals" Francis skriver i 1901 års folkräkning bl a att: *The Kuravas treat the gentler sex in a very causal manner, mortgaging or selling their wives without compunction...*

Britterna som arbetade i offentlig tjänst i det koloniala Indien hade sällan någon direkt kunskap, i synnerhet om "lägre" etniska grupper. Deras kunskaper baserades på hörsägen, vad som passerade som kunskaper i folkmun. Deras syn återspeglade vad tamilerna tyckte om narikuruvas och gör i viss mån det än i dag.

Vilka är sjakalerna, människorna som bor på gatan i Madras? Storstadens uteliggare. Lucia Gnanaoli, som just skrivit en avhandling om narikuruvas säger:

Flertalet av de ca 50.000 som beräknas leva på Madras gator (1987) kommer från olika kaster. Huvudparten av deras kasters medlemmar är fattiga, men inte så fattiga att de bor på gatan. De bor ofta i slummen eller någon trångbodd lägenhet. I Madras finns ett undantag från regeln. Narikuruvas bor nästan alltid på gatan eller i mycket enkla tält.

Familjen Girimani

Girimani (man) och Ellamal (hustru) bor i ett narikuruvaläger i Adyar. Paret har tre barn, sonen Pencalaio som är 15 år, dottern Bhanumati som är 12 år och dottern Sundari som är 3 år.

Av lägreets 228 medlemmar är endast 59 barn under 10 år. "Medelfamiljen" hade endast drygt ett barn. Varför det fanns så få barn fick jag aldrig riktigt klart för mig. Kanske extremt hög barndödlighet. En kvinna i 30-årsåldern sa att hon hade förlorat 2 barn. Hon hade två. En annan i 25 årsåldern att hon förlorat ett barn. Nu hade hon ett. Lucia ansåg att det ringa antalet barn var en följd av infanticid, att oönskade barn avlivades.

Familjen Girimani är analfabeter. Med mycket få undantag är det fallet i de fyra läger jag besökte 1988 och 1989. I Tamil Nadu är läs- och skrivkunnigheten över 50% (1981), bland narikuruvas sannolikt under 1-3%.

Lågkastiga familjer (paraiyaner, pallaner och chakkilianer = scheduled castes = f d livegna eller slavkaster) har i medeltal en betydligt högre läs- och skrivkunnighet, 29% (1971). I slummen i Madras är den lika hög eller högre än delstatens medeltal på ca 50%. (1971).

Vilken är familjen Girimanis huvudsakliga försörjning? Ellamal berättar.

Vi samlar papper på gatan. På en

månad tjänar vi 30-40 rupier. Min man har också ett gevär och skjuter småfåglar, räv, papegojor, mungo m fl smådjur. Ibland åker jag in till stan och säljer nålar och halsband.

Men kan ni verkligen klara er på det?

Nä det kan vi inte. Vi är fattiga, mycket fattiga. Därför måste vi också samla in mat som man slängt ut från restauranger och kalyana mandapams.

Mat på sophögen

En familj kan inte överleva på 40 kronor i månaden, inte ens narikuruvas i Madras. Familjen Girimanis viktigaste "inkomstkälla" är att samla upp den mat som slängts ut från restauranger, och vad Ellamal kallar *kalyana mandapams* (Kalyana mandapams är en stor hall där hinduer gifter sig. Där brukar de också bjuda hundra eller tusentals bröllopsgäster på middag.)

Tillsammans med hundarna (Madras kryllar av vilda herrelösa hundar), och i konkurrens med dem och de heliga korna tar narikuruvas den mat som hamnar på sophögen. Man tar den till lägret och kokar den med någon köttbit, t ex en ödla, ekorre eller fågel.

Den djupa fattigdomen har redan märkt Bhanumati för livet. Hon är inte enbart smutsig och har av undermäring brunstrimligt hår, utan har också förlorat synen på ena ögat. En medverkande orsak till att hon förlorat synen är akut A-vitaminbrist.

Råttor eller människor?

Under mitt besök 1989 var jag lärare för en u-landskurs i Kristianstad. Jag tog med mig några elever till en skola för narikuruvas. Barnen i skolan levde inte upp till de förhandsförväntningar jag skapat. En av eleverna yttrade: *Dom är ju inte alls smutsiga och jag trodde de hade det mycket sämre.*

Strax efter gav vi oss ut till ett läger i Guindy. Sjakalerna i lägret levde inte bara upp till förhandsförväntningarna utan överträffade dem. De var inte enbart mycket smutsiga, utan såg nästan ut som de just krupit igenom en skorsten. De var inte enbart smutsiga från topp till tå, utan lägret såg ut som en sophög och dess invånare luktade illa. Det var inte lukten av svett, utan en odefinierbar från lukt. Några gamla gummor var fulla. En sjakalflicka på 6-7 år kastade sig över en cigarettfimp som en svensk elev kastade på marken. Den lilla flickan blossade ivrigt på fimpen. Känslan av mänsklig förnedring var närvarande. Vi stod där med våra kameror och betraktade dem som djur. Eleven som tidigare inte tyckte att sjakalerna levde upp till det förhandsrykte jag skapat sa vid ett senare till-

fälle: *Jag kände mig som jag var omgiven av en svärm råttor.*

Sydindiens zigenare

Men är de bilder jag hittills förmedlat riktig eller rättvisande? Utifrån en naturligt etnocentrisk utgångspunkt är det första man lägger märke till smutsen, den djupa fattigdomen och den nästan absoluta analfabetismen. I nästa steg tar antingen de fränstötande sidorna eller våra medmänskliga känslor över. Vi tycker likt den "normala" tamilen att sjakalerna i onödan är smutsiga och att de saknar kultur. De är en samling ovärdade och lortiga barbarer. Vi får av "vanliga" familjer också snart lära oss att de är tjuvaktiga.

Men vi kan också tycka synd om dem, särskilt om barnen som är födda till att leva i smuts och misär. Informationen behöver inte ändras för att ändra attityd. Vi reagerar i olika sammanhang olika på samma information. Vi kan också pendla mellan avsky och medkänsla.

Vi kan se helt annorlunda på sjakalerna och deras kultur. Vi kan ändra på informationen. Narikuruvas kallas av indier som talar engelska gypsies.

I Madras skriver man på engelska inte narikuruvas, utan ofta gypsies. Det finns faktiskt en hel del likheter med zigenarna i Europa. Men det finns också olikheter.

Europas zigenare kallar sig själva *romano* (människa) och oss utanför *gajé*. De talar ett eget språk *romani*. I Indien kallar sig narikuruvas själva *vagari*. Liksom *romano* betyder *vagari* man eller människa. *Vagari* talar också ett eget språk *vagari boli*. *Vagari boli* är skriftlöst men klassas som indoeuropeiskt liksom de nordindiska språken. Den omgivande befolkningen talar tamil ett dravidiskt språk. *Vagari* är "sjakalernas" självvalda namn, det de bör tilltala med.

Familjen Vellai

Familjen Vellai består av Vellai (man) och Padmini (hustru), samt tre döttrar - Vyjanthi Mala (6 år), Kanaki Malli (8 år) Rani 10 år och en lillebror som är ett litet charmtroll. Familjen Vellai lever inte mitt inne i Madras. De lever i ett läger i Madras utkant, bortom flygplatsen. Lägret omfattar 60 familjer. Undermäring verkar inte alls vara ett lika utbrett problem i lägret som i det i Adyar eller Guindy. Inte heller extrem orenlighet. Många av männen anger att de lever av jakt, medan kvinnorna lever av att tillverka och sälja halsband. Halsbanden levereras huvudsakligen till ett relativt nybildat kooperativ i Saidapet - *Gypsies Beads Centre* som i sin tur är nära associerad med *Indian Scheduled Tribes Welfare Association*.

En annan inkomstkälla i lägret är till-

verkning och försäljning av prydnadsaker, nålar och uppstoppade djur.

Padmini

Padmini är i 30-årsåldern och lever upp till ett annat rykte sjakalerna har bland tamulerna. Kvinnorna anses som särskilt vackra. Flertalet vagarikvinnor ser rasmässigt ut som tamuliska kvinnor, och är i genomsnitt knappast fulare eller vackrare. Men det finns också många och klara avsteg. Vagaris som i Sydindien kommer lägst i kasthierarkin är så att säga mest ariska och borde således stått högst i hierarkin. Det är en av kastsystemets många paradoxer. De är inte på något vis blåögda och ljusa, men rasblandningen har ofta resulterat i mörka människor med mera finskurna drag än den normala tamilens.

Padmini tillverkar och säljer halsband. Hon är en kvinna i 30-årsåldern, som bär en för vagaris karakteristiskt färggrann kjol, tygväska och många halsband. Padmini förklarade:

En vagarikvinna heter på vårt språk baiko, men en utomstående tamulisk kvinna kallar vi marci. En vuxen kvinna kallas kurathi. Vi kan också tala tamil och på tamil heter kvinna penn.

Padmini är inte lortig eller undernärd. Hon pratar med sina vänninor som också sitter och trär halsband. De har uppenbarligen trevligt, skojar och skrattar medan deras barn leker omkring dem. Padmini har en nästan fysiskt kännbar utstrålning av stolthet och värdighet.

Kastsystemets andra paradox

I det dagliga livet är vagarikvinnans ställning betydligt friare än den typiska moderna medelklasskvinnans. I Indien råder idag ett marknadsmissigt hemgiftssystem (Se min artikel i SYDASIEN 3/85). Brudens föräldrar får betala för att "bli av" med sin dotter. Vagaris ger brudgåva. Padmini förklarar:

När jag gifte mig med Vellai fick han betala 500 rupier till mina föräldrar och ge mig 10 gram guld. Vårt tecken på giftermål är inte tamilernas tali (ett slags guldmaljong som binds runt kvinnans hals), utan kvinnans halsband gjort av svarta stenar. Vellai flyttade till min familj.

Men vagarikvinnans position skiljer sig inte enbart gentemot den moderna medelklasskvinnans, utan över huvud taget gentemot de de tamuliska kasterna.

Kastsystemets kanske märkligaste paradox är att kvinnans relativa frihet stiger med en kasts låga position. (Kvinnans relativa position är en ytterst krånglig fråga. I

Kommer Rani någonsin att få någon glädje av eller del i "utvecklingen"?

det traditionella sydindiska kastsamhället hade t ex devadasin som delvis stod utanför kastsystemet en hög position. Se min artikel i SYDASIEN 2/88) Högakastiga kvinnor är mera socialt kringskurna och förtryckta än lågakastiga. De hamnar vid spisen, kringskärs av en myriad orenhetstabun och är helt ekonomiskt beroende.

Lågakastiga kvinnor har haft ett visst ekonomiskt oberoende. Lantarbeterskor och vagarikvinnor tjänar ofta sina egna pengar. När det gäller vagarikvinnor är "oberoendet" som regel större än bland lågakastiga tamilkvinnor. Den halvnomadiska kulturen gör att de inte fjättras vid spisen. Vagarimän lagar ofta sin egen mat.

Vagarikvinnor har som regel också en del att säga till om vid valet av man. Om en vagarikvinna blir illa behandlad är det tradition att låta man och hustru separera. Högre upp i kastsystemet gäller det motsatta idealet. Mannen flyttar till sin frus familj och vagarikvinnor slipper därför svärmors "tyranni" (En relativt välkänd indisk feminist menar att det behärda patriarkaliska

systemet som regel gör indiska svärmödrar till tyranner).

Vellai

Namnet "sjakalfolket" kan tolkas i en positiv anda. Vagaris kallas sjakalfolket för att de är experter på att fånga djur. De kan t o m fånga en sjakal som anses som det mest kluriga och svårfångade djuret. Det är denna expertförmåga som gett dem namnet sjakalfolket och inte att de lever som sjakaler.

Vellai berättar:

För att fånga en sjakal bygger jag en fälla av nät där jag sitter och imiterar sjakalens ylande. För att fånga raphöns använder jag tämjda fåglar som lockdjur. Därför kallas vi på landsbygden också kuruvikarans (fågelfångare). Att jaga och förse stadsbor med vildfågel har varit vårt yrke.

Männen jagar fortfarande, ofta med uråldriga mynningsladdare. Vellai är inte särskilt intresserad av att posera med geväret framför kameran. Han säger:

Polisen tillåter oss inte ha gevär. De kräver licens som kostar mycket pengar. Får de se mig med geväret blir det problem.

Aptit på livet

En forskare vid Madras Christian College, Dr Gift Siromoney, som under många år studerat vagaris livsstil framhåller att ett utmärkande drag för deras livssätt är deras *joie de vivre*. Även om de knappt får maten att räcka till och inte vet varifrån de skall få nästa mål mat är deras aptit på livet smittande. Musik, dans och skratt genomsyrar atmosfären i deras läger. Termen "kuruva" behöver inte ges en negativ värdeladdning utan är en tamilvariant av telugutermen "yeruku" spådom. De som utövar yrket att spå kallas *kuruvandhlu* och det är ofta kuruvas.

Kulturbärare

Det finns andra än de tidigare nämnda parallellerna med zigenarna i Europa. Man kan på samma sätt värdera zigenskt kultur olika.

Varifrån kommer Vagaris? Padmini berättar:

En gång för mycket länge sedan levde tre bröder. En av dem gav sig av till bergen och gifte sig med en Kanna Koravankvinna. Deras barn är nu dombs (lågkastig grupp vävare). Den andra broderns avkomlingar är Lambardis (nomadisk stam) och den tredje kuruvikarans. Att dessa tre grupper fått en så låg ställning beror på att när de tre bröderna var ute och vandrade så mötte de Sita som är Ramas

fru. De gjorde personliga uttalanden om hennes skönhet och skrattade. Sita blev arg och yttrade följande förbannelse: *Malitho shikar, naito bhikar* (Om det finns fågel blir ni jägare, om inte tiggare).

Förklaringen ovan är mytisk. Det finns också en historisk. Vellai tror att hans förfäder fem generationer tillbaka utvandrat från Gujarat, en delstat i Nordindien. Lukas Werth, en etnolog i Berlin, menar att vagaris i någon obestämd forntid började utvandra från områdena i nuvarande Gujarat och Rajasthan. De har under många generationer varit nomader, vandrat från plats till plats. Det är de fortfarande, fast nu vandrar de huvudsakligen i Sydindien. Vellai säger:

Vi ger oss ut på vandring, främst till andra orter i Andhra Pradesh och Tamil Nadu, men också till Karnataka. Vi brukar vara borta från 1 till 6 månader, men ibland upp till 1 år.

Det är inte enbart kvinnorna som klär sig annorlunda än den omgivande befolkningen. Det gäller även männen som ofta har en slags turban, tatuerar sig på överkroppen och har långt hår uppknutet på huvudet. Vagaris färgar också ofta sina tänder svarta med kopparsulfat och en pasta tillverkad av *acasia arabica*.

Vagaris finns med överallt i tamilernas kultur. Vid "maskerade" på skolfester är ett narikuruvapar ofta med. Den förre ministern i delstaten M G R spelade i en av sina populäraste filmer *Oli Vilakku* (I ljusets sken) en narikuruva och dansade till en av deras typiska sånger. Utan zigenarna skulle den europeiska kulturen vara fattigare, utan narikuruvas skulle den tamuliska också vara fattigare.

Sitas förbannelse...

Många kanske vill instämma i den senare bilden av vagaris. Andra menar att den är idealiserad. De "nakna" sanningarna har filtrerats bort. Det finns inte enbart brister i den idealiserade bilden, utan också i den som enbart betonar sjakalernas liv i smuts, fattigdom och okunskap. Den är inte lite opersonlig, en följd av våra etnocentrika jantelagsglasögon. En viktig fråga är hur vagaris nuvarande livsvillkor skall förklaras.

Är vagaris situation en exklusiv produkt av kastsystemet eller andra faktorer? Akcepterar vagaris på ett djupare plan sin låga position eller ser de annorlunda på den?

Vi kan liksom den amerikanska antropologen Micael Moffatt gör i boken *An Untouchable Community of South India* se sjakalernas nuvarande tillstånd som en exklusiv produkt av kastsystemet. De hamnar under de lågkastiga tamuliska kasterna *paraiyan* och *chakkiliyan* längst ner i

kasthierarkin. De är för att använda Moffatts egna ord bland "De personer som i egalitära termer är de mest förtryckta i det indiska samhället" men de är enligt Moffatt också "de som mest tror på systemet (dvs kastsystemet) som förtrycker dem" Moffatts bok handlar huvudsakligen om paraiyaner men kunde lika gärna ha handlat om vagaris (som i hans bok klassificeras och beskrivs som den absolut lägsta kastgruppen i Tamil Nadu.) Ett grundläggande problem är att ungefär samma hierarki fanns på det svenska bondesamhällets botten med lantarbetare, hästslaktare (s k rackare), tattare och zigenare.

...eller "moderniseringsprocessen"

Det är rimligare att utgå ifrån att det finns grundläggande gemensamma faktorer i svenskt bondesamhälle och det indiska kastsamhället. Det verkar t o m finnas grundläggande likheter mellan kastsamhäl-

"Det finns grundläggande gemensamma faktorer i svenskt bondesamhälle och det indiska kastsamhället."

let och det moderna "postindustriella" etniskt stratifierade. Den verkligt intressanta frågan är historisk. Har sjakalernas position alltid varit densamma som idag? Eller är den till stor del en produkt av "moderniserings", den förändring som nu äger rum i Sydindien? En antropolog Theodore Baskaran menar att genomdrivandet av *Wild-life Protection Act* bidragit till att förändra sjakalernas möjlighet att försörja sig på jakt. En följd är att de varit tvungna att söka nya inkomstkällor. Ödet i första ledet i Sitas förbannelse (att bli jägare) kan knappast betraktas som särskilt hårt. Däremot det andra "att leva som tiggare". Men inte ens det andra ödet i förbannelsen gäller längre, utan ett tredje. Kanske sjakaler som lever av att samla papper och överbliven mat från restauranger i Madras är en följd av "utvecklingen".

Utvecklingens olycksbarn

Samhällsförändringen i sin helhet är utanför vagaris eller andra traditionellt marginella gruppers kontroll. För många lågkastiga som paraiyaner och chakkiliyaner har förändringen från det traditionella "feodala" kastsamhället mot ett mera klassliknande både haft positiva och negativa resultat.

Vissa grupper har både socialt och ekonomiskt lyckats få det bättre. De har rört sig uppåt i det nya klassliknande samhället. Man kan också tala om en viss "filtrerings-effekt". Lågkastiga har ofta fått det något bättre. (Detta är en synnerligen komplex fråga med olika svar i olika delar av Indien. Inte ens i Sydindien gäller denna generalisering utan undantag).

Bilden är inte densamma om vi ser på vagaris. De har hittills i stort sett enbart fått det sämre. De har blivit en exceptionellt eftersatt grupp. Detta öde delar de med många stamfolk och andra marginella grupper i Indien. Grupper som traditionellt levtt i kastsamhällets utkanter har inte på något vis dragits in i "utvecklingsprocessen". Här är det verkliga befatat att använda Gunder Franks ord att moderniseringen har lett till "utvecklingen av underutveckling." Hur är det möjligt?

Med kluvan tunga

Under mitt besök i Madras 1989 lyssnade jag till två indiska antropologers föredrag. Deras budskap var tydligt och klart: *Indiska staten har inget utvecklingsprogram för stamfolk eller marginaliserade grupper.* Det finns ett "basic need" program, men inget utvecklingsprogram. Antropologen, Venkatachalan, arbetade praktiskt med problemen. Han menade att t ex *Community Service Guild i Madras* haft vissa begränsade framgångar, men att de statliga åtgärderna var otillräckliga, ofta "motsägelsefulla" och att de bromsades på lokal politisk nivå. Han menade att *Community Service Guild i Madras* arbete saknade verklig politisk sanktion. Staten nöjde sig med att redovisa sina goda avsikter och målorienterad statistik, men bortsåg helt från resultaten. Staten talade med "kluvan tunga".

Privata organisationer med eller utan visst statligt stöd som speciellt arbetat med vagaris, t ex *BEL* (The Board for Education for Liberation) eller *India Sceduled Tribes Welfare Association* har samma problem.

Är det verkligen så illa? Är vagaris bara en av "utvecklingens" förtrupper? Kanske nomader eller halvnomadiska grupper är särskilt känsliga för "utvecklingen" eller är vagaris ett tydligt tecken på vad som som håller på att ske med många olika typer av marginella grupper i Indien? Det är rimligt att hävda att vagaris är en mycket speciell grupp. Men det finns många marginella grupper med överlappande eller snarlika problem i Indien. Kommer dessa att hamna på utvecklingens sophög?

**Text och foto:
Torvald Olsson**

Intresserad att veta mer om grupper och organisationer som stöder vagaris? Ring författaren 0413-24 925.

Vinter efter floden

På förmiddagen korsar vi Jamuna. Överfarten tar närmare två timmar. Den väldiga vattenytan glittrar i vintersolen, på avstånd syns låga sandbankar där enstaka båtar ligger uppdragna.

För två hundra år sedan såg landskapet här helt annorlunda ut. På 1700-talet gick Brahmaputras huvudflöde genom Bengalen åtskilliga mil längre österut, i det som nu kallas Old Brahmaputra — en tämligen obetydlig flod i våra dagar. Erosion och igen slamning har ändrat vattnets lopp och skapat det väldiga flöde som nu leder det mesta av Brahmaputras vatten till Bengaliska viken. Hela kartbilden har förändrats. Det här är ett dramatiskt exempel på hur livsbetingelserna, ja hela landskapet i Bangladesh, ständigt är utsatt för flodernas verkningar.

De följande två dagarna går vi och åker motorcykel genom Rowmari och Rajivpur, två relativt isolerade upazillor. Vi är nära den indiska gränsen, på avstånd kan vi ibland skymta de blå höjderna i den indiska delstaten Meghalaya.

Det här området drabbades hårt av höstens översvämningar. Nu i december är det mer än två månader sedan vattnet sjönk undan, och för en tillfällig besökare kan det vara svårt att förstå att trakten i höstas till stora delar stod under vatten. Vid en första anblick ser det mesta normalt ut: runtom-

kring på fälten plöjer man, på marknadsplatserna pågår köpenskapen för fullt.

Men mina följeslagare pekar ut fält som normalt skulle varit gula av mognat ris. Nu växer där istället späda grönsaksplantor — ett försök att reparera något av den missade skörden. Vi möter en grupp unga män på landsvägen. De berättar att de är på väg söderut, på jakt efter tillfälligt arbete. Och inne bland den täta grönskan som omger byarna kan vi överallt se helt eller delvis raserade hus.

Här genomför nu Nijera Kori, NGO — en bangladeshisk frivilligorganisation — ett program för återuppbyggnad. Under det mest akuta skedet distribuerade man livsmedel och delade ut medicin i samarbete med de lokala myndigheterna. Men nu handlar det om mer långsiktiga insatser.

I Rowmari och Rajivpur har Nijera Kori under flera år organiserat grupper bland de landlösa. Nu har man dragit tillbaka organisationens avlönade fältarbetare och grupperna utgör en i stort sett självständig organisation.

Många av grupperna har tillgång till gemensamma odlingslotter som man brukar på arrendebasis och där man odlar grönsaker, ris eller vete för att få ett bidrag till inkomsten. Nu efter översvämningen förser Nijera Kori grupperna med utsäde, för att i någon mån ersätta förstörda grödor.

Vi besöker en *chor* — ett område med sandbankar i Jamuna, som tidigare var bebyggt men som i och med att floden ändrat

lopp nu årligen översvämmas. Här, i det under vintern närmast ökenlika landskapet, växer acre efter acre med centimeterhöga jordnötsplantor. Det är 26 grupper som gått samman och arrenderat marken för gemensam odling. Det är framför allt kvinnor som är engagerade, och det går inte att ta miste på deras stolthet när de visar upp odlingarna.

Men när vi räknar på den förväntade avkastningen fördelad på alla dem som ska dela på vinsten blir resultatet nedslående — bara motsvarande två dagslöner. När jag talar med representanter för Nijera Kori förklarar de att man, med hjälp av utländska bidrag till katastrofprogrammet, kan avlöna kvinnorna för deras arbete med odlingen, och att man främst ser den som ett sätt att stärka gruppernas sammanhållning, som ett led i organiseringsarbetet.

På flera platser pågår arbete med husreparationer. Man vänder sig i första hand till de som är organiserade i grupperna, men också andra, som gruppmedlemmarna identifierat som särskilt behövande, har fått del av programmet. Istället för att ge individuell hjälp har man valt att ställa byggnadsmaterial till förfogande. De drabbade konstruerar så gemensamt stråtak och bambuväggar. De färdiga taken står nu som en liten obefolkad by i väntan på att transporteras ut till de raserade bostäderna.

Målning på cykelriksha i Dhaka med motiv från de stora översvämningarna 1988.

Provisorisk bro ersätter raserad vägbank i Rowmari längst upp i norra Bangladesh.

Nijera Koris arbete här — liksom andra NGOers på andra håll — är naturligtvis bara punktinsatser. Man vänder sig också medvetet främst till de som redan är organiserade genom den ordinarie verksamheten. Eftersom resurserna är otillräckliga, sett mot de enorma behoven, tvingas man välja ut de som ska omfattas av hjälpen. Men genom att rikta sig till grupplemmar vet man att insatserna når de mest utsatta, landsbygdens landlösa. Och genom att grupperna själva tar aktiv del i arbetet kan man undvika att det blir ett passivt mottagande av hjälp uppifrån.

Tangaripara, mörk vinterkväll. Framför oss brinner två oljelampor. Vi sitter på bastmattor framför ett bambuhus. Män och småpojkar, insvepta i sjalar till skydd mot kylan. Det här är en av de organiserade grupperna. Den har fungerat ända sedan 1974. Först bildad av BRAC — Bangladesh Rural Advancement Committee — sedan togs arbetet över av Nijera Kori. Nu fungerar den som en del av den lokala organisationen av landlösa.

Man har drabbats hårt av översvämningen. I vinter har tillgången på arbetstillfällen varit än mindre än vanligt.

— Runt 40 personer härifrån har gett sig

iväg på jakt efter arbete. Till Dinajpur, Noakhali och Dhaka. Igår var det tio, tolv som gav sig iväg.

— Vi hade en gemensam odling på mark som vi arrenderade på hälften-hälften basis. Vi odlade senapsfrö. Men odlingarna har förstörts av översvämningen.

En gammal man vänder sig mot mig:

— Jag har inte sett något liknande sen jag var barn.

Men man betonar också att man sett resultat av gruppens arbete:

— Vår enighet har gjort att vi kan göra oss hörda. Ordföranden här i vår kommun måste ta hänsyn till oss. Det är mindre fiffel med *Food for Works* och *Vulnerable Group Development* programmen. När det gäller vilka som ska få del av dem kommer numera ordföranden till oss och frågar.

— Du frågar vad som kan göras för att förhindra översvämningarna. Se på floden här, under de senaste åren har den slammat igen. Nu rymmer den mindre och mindre vatten. Ska man komma tillrätta med översvämningarna måste man muddra i floden...

Jag märker ingen fatalism, ingen uppgivenhet. När vi går därifrån möter vi fyra män på väg till mötet i gruppen som ska fortsätta under kvällen.

Till Bangladesh kommer under vintern flera grupper av utländska specialister för att studera möjligheterna att förebygga översvämningarna. President Ershad diskuterar med statsöverhuvuden i grannländerna och i Europa. Seminarier arrangeras i Dhaka. Men som *Dhaka Courier* frågar i en rubrik: *Can Seminars save Bangladesh from floods?* Och kritiska röster hävdar att regeringen, och kanske också hjälporganisationerna, närmast tjänar på översvämningar — som säkerställer ett massivt inflöde av utländskt bistånd.

Ändå kanske man kan hoppas att de två senaste årens översvämningar satt sina spår också hos dem som ansvarar för utvecklingsplaneringen. Kanske kan några av de politiska hindren övervinnas och regionala program för flodkontroll bli möjliga. Kanske kan en utbyggnad av vallar och fördämningar lindra effekterna av översvämning. Kanske kan en ökad medvetenhet och styrka bland dem som drabbas hårdast driva på de nödvändiga förändringarna.

Men det mesta återstår att göra. Inför monsunen 1989 är Bangladesh i stort sett lika skyddslöst som tidigare.

Text och foto:
Per Olov Henricson
Dhaka, mars 89

Islam verktyg för att krossa politiskt motstånd

Demonstration i Dhaka riktad mot Salman Rushdies Satansverser våren 1989.

När de sociala och politiska problemen i Bangladesh blir större och oppositionen hårdnar -- då ökar den islamiska retoriken. Men den "islam" som presenteras är anpassad till bangladeshiska förhållanden och budskapet är otvetydigt: Regeringen avsäger sig allt ansvar, missförhållanden i samhället kommer sig av bristande individuell religiositet, bara "goda" muslimer blir rika.

Det skriver religionshistorikern Eva Rosén-Hockersmith som doktorerat på buddhismen i Bangladesh.

De religiösa kontroverserna kring Salman Rushdies roman "Satansverserna" blev snabbt till ett politiskt vapen i händerna på islamisk-fundamentalistiska grupper och partier i opposition mot föregivet "o-" eller "anti-islamiska" regeringar runt om i den muslimska världen.

Omfattande protestaktioner har förekommit även i Bangladesh. Den politiska ledningen i Bangladesh har - olik grannländernas och flertalet muslimska länder - inte begränsat sig till att förbjuda boken. President Ershad och det av hans parti Jatiya Dal dominerade parlamentet har dessutom uttryckt stöd för Irans dom mot författaren.

Som prov på renlärighet eller obruten solidaritet med den muslimska världen i övrigt var det förhastat - den juridisk-religiösa hållfastheten är omtvistad och vid Islamiska konferensorganisationens årliga utrikesministermöte (13-16/3) avvisades

Irans krav på stöd för domen. Men hemmavid, och på det populistiska planet, har Ershadregimen hävdad sin position som "försvarare av islam". Och gått i (vad Jan Hjärpe i DN 25/2 betecknat som) "khomeinisternas fälla": Man berövade den fundamentalistiska oppositionen i landet ett tillfälligt propagandaverktyg, samtidigt som man med sitt ställningstagande uppmuntrade samma krafter.

Islam blev statsreligion

Ställningstagandet i Rushdieaffären erbjuder ett aktuellt, och måhända symptomatiskt, exempel på "islamiseringspolitiken" i dagens Bangladesh. Denna manifesterade sig sommaren 1988 i ett parlamentsbeslut genom vilket landets konstitution ändrades så att islam upphöjdes till statsreligion. Erkännandet av islam som statsreligion avser "stärka den nationella sammanhållningen" och "motverka fundamentalismens framväxt" enligt regeringen.

Stora befolkningsgrupper fruktar i dag att åtgärden ska ha motsatt verkan. De politiska oppositionsallianserna, som anser att regeringens åtgärd är ett försök att exploatera religionen för egen politisk vinning, ser sig oförmögna till en samlad protest. En sådan kunde uppfattas som riktad mot islam och alltså verka misskrediterande för dem i den muslimska allmänhetens ögon. De icke-muslimska minoriteterna, som uppfattar "islamiseringspropositionen" som en eftergift åt fundamentalismen, har försökt bilda förtrupp för en rörelse genom att forma en aktionsgrupp av hinduer, buddhister och kristna.

Även kvinnoorganisationer har arrangerat massmöten i protest mot konstitutionsändringen som de befarar ska bereda marken för en fundamentalistisk och kvinnodiskriminerande lagstiftning.

Tillflykt till "islam"

Hur sannolik är en sådan utveckling? Det har anförts, bland annat i svensk press, att människorna i Bangladesh inte är tillräckligt "fanatiskt religiösa" för att en islamisk-fundamentalistisk samhällsordning skulle vara möjlig. Så enkelt är det nu inte. Man kan säga att religionen som en del av statsideologin står i ett dialektiskt förhållande till den socioekonomiska situationen och "folkliga" religiositeten i landet. För att överbygga sociala och ekonomiska motsättningar i samhället och befästa sin egen ställning har de styrande i Bangladesh i växande utsträckning tagit sin tillflykt till "islam". Åberopandet av islam i sin tur har gynnat de fundamentalistiska krafterna som uttrycker sin opposition just i termer av religionen - i kravet på en "islamisk republik" med "islamiska lagar". Delar av den unga republikens historia illustrerar det här förloppet.

Efter befrielsekriget mot Pakistan 1971 fick Bangladesh en sekulär konstitution. Den nationella identiteten bestämdes i termer av "språk och kultur" och medborgarna gavs beteckningen "bengaler". Detta måste förstås mot bakgrund av den östpakistaniska provinsens frigörelsekamp.

Oppositionen i Östpakistan gällde vad man kallade Västpakistan "undertryckande" av Östpakistan, kulturellt, ekonomiskt

och politiskt. Mot de östpakistanska kraven på ökad självbestämmanderätt brukades den "islamiska nationalismens" slagord, det vill säga idén om "islamisk solidaritet" och "islamisk enhet". "Bengalisen", framhållandet av den för (nästan) alla östpakistaner gemensamma språklig-kulturella tillhörigheten, verkade i den här situationen enande och mobiliserande, och fungerade i förening med sekularismen som ett uttryck för motståndet mot Pakistan.

Islam åter viktig faktor

Vid självständigheten 1971 kom motsättningarna inom den nationella rörelsen till ytan. Med de efterföljande årens ständiga ekonomiska kriser, med tilltagande korrup­tion, maktmissbruk och förtryck, med socialismen ställd på framtiden och demokratin satt ur spel, förlorade den "sekulära bengaliska nationalismen" det mesta av sitt innehåll - och sin slagkraft. Därmed inleddes rehabiliteringen av islam som en faktor i politiken och i nationsbyggandet.

Flera faktorer samverkade i det här skedet mot "sekularismen" och för "islam". Vid Sheikh Mujibs och Awamiförbundets makt­ tillträde hade sekularismen (i betydelsen religiös obundenhet) bildat en förutsättning för stöd också från radikala grupper och den hinduiska minoritetsbefolkningens sida. Hos den muslimska majoritetsbefolkningen saknade sekularismen förankring. Den "bengaliska" identiteten komplicerades vidare av den vaga gränsdragning den erbjuder gentemot Indien och de hinduiska bengalerna i Västbengalen. Detta i förening med växande anti-indiska stämningar ledde till att majoritetsbefolkningen i Bangladesh kom att betecknas och betrakta sig som "muslimbengaler", en utveckling som inte var utan anti-hinduiska övertoner. "Sekularismen" tonades ned ytterligare då Mujibregimen i syfte att bredda sin maktbas "åt höger" sökte knyta också de islamiska nationaliteterna till sig. För detta ändamål utfärdades 1973 en allmän amnesti för de pro-islamiska och fundamentalistiska grupper som motsatt sig självständighetssträvandena och som under befrielsekriget 1971 samarbetat med den västpakistanska armén.

Kursomläggning

Generalmajor Zia Rahman kom till makten via en serie militärkupper hösten 1975. Ziaregimen innebar en otvetydig politisk-ideologisk kursomläggning, i riktning mot pakistantidens värde. Utrikespolitiskt närmade man sig Pakistan, Kina och USA, medan den så kallade Dhaka-Delhi-Moskva-axeln tonades ned.

I enlighet härmed infördes 1977 en rad ändringar i konstitutionen. "Sekularismen" uteslöts och ersattes med "absolut förtröstan

och tro på den allsmäktige Allah". Härtill gjordes tillägget att staten ska verka för "broderliga relationer med muslimska länder på basis av den islamiska solidariteten". Medborgarbeteckningen "bengaler" utbyttes mot "bangladeshare".

Ekonomiska hänsynstaganden och vad man framställt som säkerhetspolitiska intressen ("hotet från Indien") har varit bidragande orsaker till denna "islamisering". Förbättrade relationer till det "muslimska samväldet" innebar ökat bistånd från oljerika muslimska länder i arabvärlden, främst Saudiarabien.

Vad gäller "hotet från Indien" och dess relevans för islamiseringsprocessen ska man lägga märke till följande: anti-indiska stämningar övergår lätt i anti-hinduism och medför ett accentuerande av nationens islamiska karaktär och denna i sin tur slår gärna följe med anti-hinduism. Zia- och därefter Ershadregimen har allt intresse av att skapa och befästa en sådan anti-indisk och pro-islamisk "bangladeshisk nationalism". Den ger eftertryck åt arméns roll och avleder uppmärksamheten från ekonomiska och politiska missförhållanden inom landet. Den underminerar det starkaste oppositionspartiet Awamiförbundet, som är känt för att vara "indienvänligt" och "sekularistiskt" (det vill säga "oislamiskt"). Och framför allt, den befrämjar en polarisering längs religionslinjer i stället för efter ekonomiska och politiskt-ideologiska linjer och försvårar därmed insikten om ekonomiska och politiska ojämlikheter.

"Islam lösningen"

Den politisk-ideologiska kursomläggning som Ziaregimen genomförde har bibehållits sedan generallöjtnant Ershad grep makten 1982. Men de sociala, ekonomiska och politiska problemen har blivit fler och större - och oppositionen hårdnar. Dessutom har sedan Zias tid ytterligare en oppositionsfaktor att räkna med tillkommit. Pro-islamiska och fundamentalistiska grupper och partier har vuxit sig allt starkare. Dessa kräver sedan länge att Bangladesh blir en "islamisk stat", en stat med den islamiska lagen Sharia som gällande rättsystem.

Ett sätt att överbygga motsättningar och stävja den politiska oppositionen har varit att kraftigt öka den islamiska retoriken. Härutöver har vissa islamiseringsåtgärder vidtagits på kulturlivets område, medan lagstiftning eller ekonomi i övrigt föga berörts.

Den "islam" som presenteras i tal efter tal till folket är av ett speciellt slag, anpassad till de bangladeshiska förhållandena. "Endast islam kan leda nationen till framgång och välmåga", hävdar Ershad. "Islam är universalmedlet för samhällets alla problem", "...på grund av vår kärlek till Allah och ohämmade tro på honom marscherar vi

gradvis framåt på väg mot välstånd, trots resursknapphet" (citater från Bangladesh Observer 4/4-87, New Nation 15/11-86, Bangladesh Observer 20/12-86).

Budskapet står klart. Regeringen avsäger sig allt ansvar; missförhållanden i samhället kommer sig av bristande individuell religiositet - men om ni är "goda" muslimer blir ni rika.

Islamisk stat?

Medan den politiska ledningen lägger stor vikt vid en för bevarande av status quo gynnsam apolitisk form av "islam", kräver den fundamentalistiska oppositionen ett förverkligande av islam på samhällslivets alla områden. Kravet på en "islamisk stat" sammanförs gärna med klagomål över prishöjningar och andra för människor näraliggande problem. Endast en "islamisk republik" kan rädda nationen från "all sorts degeneration, hungersnöd och anarki", är ett typiskt uttalande från ett islamiskt-fundamentalistiskt parti (New Nation 12/5-87).

De fundamentalistiska partiernas reaktioner inför regeringens "islamiseringsproposition" har varit blandade men samtliga hävdar, som väntat, att regeringen inte gått tillräckligt långt: islam ska inte vara statens religion utan staten ska vara islamisk.

Ingen av Bangladeshs regeringar har haft vilja eller förmåga att ens närma sig en lösning av landets många pressande problem. Oppositionsallianserna är splittrade, de enskilda partierna sönderslitna av interna maktstrider. Samtliga saknar ett program.

Det är naturligt om i detta vakuum fundamentalismen framstår som ett radikalt och attraktivt alternativ. Ett islamiskt-fundamentalistiskt maktskifte i Bangladesh är osannolikt - men Ershadregimen kommer troligen att ge efter för fundamentalisternas krav och anpassa en del lagar efter den islamiska Shariarättens regler.

Under tiden drabbas de icke-muslimska minoriteterna hårt och den stora massan av befolkningen får också fortsättningsvis religiösa slagord - i stället för kompetent ledarskap, och ris.

Eva Rosén-Hockersmith

Asien Specialisten

Boka din resa hos oss till Bangladesh, Indien, Nepal, Pakistan, Sri Lanka, Thailand, Singapore, Malaysia, Indonesien.

Metropol Resor

Luntmakarg 42
111 37 Stockholm
Tel 08-10 45 58, 24 10 51

RRV i kritisk rapport

Lär sig Sida?

— Biståndsorganet Sida har mycket svårt att lära sig av sina egna erfarenheter.

Det menar Riksrevisionsverket som i januari presenterade en rapport som är mycket kritisk mot Sida på en rad punkter. Men Sida-chefen Carl Tham viftar bort kritiken.

Syftet med Riksrevisionsverkets rapport "Lär sig Sida?" var att försöka ta reda på vad Sida egentligen lär sig av det man håller på med. RRVs slutsats är att Sida har svårt att ta vara på de erfarenheter man gör i biståndsverksamheten. Hindren är många och RRV försöker peka ut några av dem.

Ett hinder är att Sidas personal inte har någon gemensam uppfattning om vad som är bra bistånd, och "om organisationen inte vet detta får den givetvis också svårt att lära sig", skriver RRV.

Däremot försöker Sida *låtsas* att man vet vad man gör. Ett tecken på detta är enligt RRV att Sida flödar av papper som inte är probleminriktade.

Ett annat problem är den allmänna åtstramningen inom statsförvaltningen. Den har gjort att många på Sida inte har tid att ta vara på de kunskaper som trots allt finns. Själva tycker personalen också att det blir allt mindre tid till övergripande diskussioner och till eftertanke på vad det egentligen är man håller på med.

Föreningen SVALORNA är en solidaritetsorganisation som arbetar för att undanröja nöd och för att social och ekonomisk rättvisa uppnås i världen. Föreningen ger ekonomiskt stöd till folkliga organisationer och småskaliga utvecklingsprojekt i Indien och Bangladesh och sänder ut volontärer som arbetar inom dessa. För närvarande har SVALORNA 5 volontärer i Sydasiens. En viktig del av föreningens arbete är också information i Sverige.

Vi söker nu

Medarbetare / U-landssekreterare

till vårt kontor i Lund. Tjänsten är på halvtid och löper på två år. Tillträde 1/9. Löneutrymme: 5 500 - 6000 kr.

Önskvärd bakgrund

Du bör ha arbetat med internationella rättvisefrågor och vara väl orienterad i u-landskunskap. Erfarenhet från folkrörelse, alternativgrupper eller likn är utmärkt. Arbetet kräver goda kunskaper i svenska och engelska, maskinskrivning, administrativt intresse och god organisatorisk förmåga. Känner Du till Sydasiens är det ett plus.

Vårt arbete inför 90-talet

Föreningens arbete i Sydasiens kretsar för närvarande mycket kring utbildning och mobilisering. Vi hoppas kunna utvidga vårt stöd till grupper som arbetar med miljöfrågor. Föreningen diskuterar även att utvidga sin verksamhet till Sri Lanka.

För närvarande är 4 personer anställda på SVALORNAS kontor och 3 i vår butik. Det är viktigt att vi kan samarbeta bra tillsammans allihop.

Kontoret finns alltså i Lund, men arbetet förutsätter att Du då och då kan resa, såväl inom Sverige som till Sydasiens.

Är Du intresserad av arbetet? Hör då snarast av Dig till oss! Skriv eller ring! Sista ansökningsdag: 1 juli.

U-LANDS-
FÖRENINGEN

INDIEN-BANGLADESH SEKTIONEN
Medlem av Emmaus International

Svalorna
Spolegatan 5
222 20 LUND
Telefon:
046 - 12 10 05
(Sten Arvid el. Birgitta)

Sidaborgen i Stockholm – ointaglig för kunskap.

Allt mer av biståndshandlingen läggs numera över på konsultfirmor, och det är där som kunskapsutvecklingen sker, skriver RRV. Det behöver inte vara någon nackdel om de som ska styra konsulterna vet vad de gör. Men det gör de alltså inte.

Dessutom är Sida-folket utsatta för dubbla budskap uppifrån. Dels finns de vackert formulerade biståndsmålen och dels finns det order i det dagliga arbetet och dessa stämmer inte med varandra. Resultatet blir, skriver RRV, att Sida visar tendenser till att dölja att man inte vet eller förstår, och sen försöker man dölja att man döljer detta... allt i en oändlig spiral.

Rollförvirring! skriver RRV och påpekar att den olyckligtvis inträffat när Sida och biståndsorganet är inne i ett avgörande förändringsskede.

Denna förändring har skapat förvirring inom Sida bl a därför att det uppstått ett nytt inofficiellt mål för biståndsarbetet, det s k utbetalningsmålet. Det målet har att göra med att vi måste nå 1 procent av BNP i vårt bistånd och att själva utbetalningen blir viktigare än det pengarna ska användas till. Detta slags bistånd belastar inte Sida så mycket och det leder till satsningar på "hårdvara" (utrustning, kapitalinsatser) i stället för "mjukvara" (utbildning, hälsovård). Och det främjar inte kostnadsmedvetenheten inom Sida, skriver RRV.

Det är gissningsvis denna kritiska punkt som gjorde att Sida-chefen Carl Tham irriterat avvisade RRVs rapport. Fel, fel, fel, skrev Tham i en kommentar till rapporten. Och har den ändå rätt så är det problem vi känner väl till och arbetar med, enligt Tham.

Men utbetalningsmålet passar väl ihop med Thams signaler om att nu är det ekonomisk anpassning som gäller för våra biståndsmottagare. Vårt bistånd blir ett slags budget- eller valutastöd till u-länder som nu drar åt svångremmen, ofta med hjälp av Världsbanken eller Internationella Valutafonden. En sådan här anpassning är ofrånkomlig och den innebär vissa obehagliga saker, sa Tham i en intervju nyligen, och vi får finna oss i att levnadsstandarden sänks en tid.

Kritiker menar dock att ska man jobba med utbetalningsmålet som rättesnöre i biståndet så är det inte landsbygdens fattiga, kvinnorna och de oskolade barnen som mannen regnar över. Bistånd till dem är tidskrävande och svårhanterligt. Carl Thams "checkbistånd" blir i stället en välkommen hjälp till regeringar som varken har behov av eller avkrävs insatser för den fattiga delen av befolkningen.

Detta är en beklaglig återgång till den gamla biståndsfilosofi som gällde på 50- och 60-talen, menar nu många kritiker, också inom Sida.

Det är en ödets ironi att det är u-ländernas folk och inte vi som ska dra åt svångremmen nu. Och det värsta är att Sida-ledningen och den svenska regeringen, dvs Finansdepartementet, är arkitekterna bakom denna utveckling.

Thomas Bibin

Byggandet av Indira Sagar-dammen är i full gång. Arbetarna visar stolta upp sina grävmaskiner. Samtidigt tvångsförflyttas hundratusentals människor som bor i områdena kring Narmadaflodens dalgång i centrala Indien som nu kommer att översvämmas.

Dammprojekten vid Narmadafloden

Indiens största miljökatastrof

Indiska regeringen genomför just nu ett av världens största vattenkraftsprojekt i Narmadafloden i centrala Indien. Världsbanken stödjer projektet, som av miljövännar kallas "Indiens största planlagda miljökatastrof". Dammarna kommer ställa skog och åkermark motsvarande hela Sörmland under vatten. En miljon människor drivs från sina hem.

– Ni kan inte hindra utvecklingen, säger regeringen till dem som protesterar. Nationens intressen måste gå före den minoritet som drabbas.

Argument som också vi i västvärlden vant oss vid att höra.

Men allt fler indier ifrågasätter den storskaliga utvecklingsvägen som dammprojektet är en del av, och menar att utvecklingens pris är för högt. Nu växer kampviljan bland de människor som drabbas av Narmadaprojektets dammbyggen.

På väg till Narmada-dalen passerar man delstatens huvudstad, Bhopal. Det var här Union Carbides kemikaliefabrik släppte ut den giftiga MIC-gasen en decembernatt för fyra år sedan. Tre tusen människor dog direkt. Ingen känner till den rätta siffran, men dödstaten stiger hela tiden. Varje månad dör 50 personer, och de överlevande väntar fortfarande förgäves på ersättning och upprättelse från företaget.

Gasolyckan förstörde tusentals människors liv över en natt. För de som i dag tvingas flytta pga dammarna på Narmadafloden förändras livet lika drastiskt, även om de blir förvarnade.

— Om en fågels bo förstörs förstår vi att fågeln blir förtvivad, säger en kvinna. På samma sätt känner jag när jag drivs från mitt hus. Vart ska jag ta vägen med mina barn? Det finns inte land för alla oss som måste flytta.

Människorna i Narmada-dalen brukar jorden på traditionellt vis. För dem ter sig de jättelika dammarna och den moderna, storskaliga tekniken obegriplig. Många har inte ens fått veta vad dammarna ska användas till.

Dammprojektet är en viktig del av lan-

dets industriella utvecklingsplan och ska ge elkraft och vatten till konstbevattning. Indira Sagar, en av de största dammarna, kommer att bevattna 120 000 ha jordbruksmark. Men samtidigt överdäms en nästan lika stor yta, 90 000 ha, vilket motsvarar halva Vättern. Ännu bor 170 000 människor där, och för dem är floden inte ett dött föremål som kan styras hur som helst, utan en levande gudomlighet. De tillber Moder Narmada, den mäktiga jungfrumodern.

Enligt myten har Moder Narmada en gång tidigare hotats att fångslas: "Arjun friade till Narmada. Hon samtyckte, men på villkor att han skulle bygga en fördämning över henne före soluppgången. Om han misslyckades med det skulle hon inte gifta sig. Då hämtade Arjun och hans broder Bheem två stora berg och satte på var sin sida om Narmada. Sedan gick de tillbaka för att hämta ett tredje berg att sätta tvärs över floden. När Narmada såg att dammen var på väg att fullbordas förvandlade hon sig till en tupp och började gala. När Arjun fick höra tuppen kom han rusande. Men det var för sent, gryningen hade kommit. Moder Narmada kan aldrig fångslas."

Med den starka tilltron till Moder Nar-

madas egen kraft följer också uppgivenhet när politikernas mångåriga tal om dammbygge slutligen blir verklighet.

— Om inte Moder Narmada kan försvara sig själv, vad hjälper det då om vi protesterar? säger en kvinna.

Här finns ingen tradition av folklig protest. Hit nådde inte ens Mahatma Gandhis frihetsrörelse. Men nu sprider sig kampviljan långsamt. Sedan centralregeringen gav tillstånd till Narmada-dammarna i april 1987 är projektet en av landets mest kontroversiella miljöfrågor. Miljövänner, forskare, studenter, författare och konstnärer från hela landet har protesterat högljutt mot utbyggnaden. Ett par miljöaktivister har slagit sig ner i området kring Indira Sagar för att hjälpa byborna organisera sig och för att förmedla kontakterna med miljövårdsorganisationerna i städerna.

Stöd behövs!

— Visst är det viktigt med stöd från miljövänner både här i Indien och i utlandet, säger **Sathyu Sarangi**. Men ytterst är det människorna som bor här som avgör om dammen byggs färdig eller inte. Bestämmer sig folket för att stanna krävs en armé, ett blodbad, för att flytta dem.

Regeringen lovar att ge bönderna ny mark, men få tror på dess löften. Det finns alltför många exempel på hur folk förflyttats utan att få någon ersättning, och myndigheterna har inte lyckats visa var de ska ta all den mark som krävs. Av människorna som drabbas tillhör 40 procent olika stam-

folk. De har särskilt svårt att hävda sina ersättningskrav eftersom de formellt inte äger den mark de brukar.

Narmada är en av Indiens allra heligaste floder. Alla floddalens invånare strävar efter att en gång i livet vandra pilgrimsvägen runt hela floden. Parikrama kallas ritualen, som tar tre år, tre månader och tretton dagar att genomföra.

Tjock mylla

Omkareshwar är den viktigaste vallfärdsorten längs Narmada, hit kommer pilgrimer från hela Indien. Urgamla tempel och stenpalats klamrar sig fast på de branta klippstränderna. På en klippavsats har en eremit slagit sig ner, och lite högre upp betar kor bland gamla stensulpturer och fragment av raserade tempel. Bara några hundra meter uppströms ska ännu en jättedamm byggas. Ett 60-tal byar måste evakueras, och tusenåriga tempel kommer att översvämmas.

Från dammarna kommer vattnet ledas i kanaler till de marker som ska bevattnas. Men den svarta, bördiga jorden i Narmadadalen är inte lämpad för intensiv konstbevattning. Den tjocka myllan håller kvar fuktigheten länge, och alltför mycket bevattning leder lätt till att jorden försumpas. Av marken som Indira Sagar ska bevattna riskerar 40 procent att förstöras på det viset. Erfarenheter från andra stora dammar visar att dessa ofta slammar igen långt snabbare än beräknat, och blir odugliga efter bara några decennier.

Forskarna kan inte säga exakt hur stor

riskan är för att Narmadadammarna ska framkalla jordbävningar. Men man vet att i områden som liksom Narmadadalen har en instabil berggrund kan stora dammar orsaka kraftiga jordskalv. Det är lättare att förutse konsekvenserna av att skogsmark överdäms. Totalt översvämmas hela projektet 350 000 ha skogsmark och 200 000 ha jordbruksmark, vilket är lika mycket som hela Sörmland. Även om en motsvarande yta skulle skulle planteras med nya träd skulle den naturliga skogen aldrig kunna ersättas, menar miljövännerna. Överallt där skogsdepartementet planterar skog använder de kommersiellt lönsamma, snarare än ekologiskt nyttiga arter. Eucalyptus och acacia-plantager kan inte ersätta det naturliga ekosystemets intrikata blandning av många olika trädslag.

Narmada-dalen har avskogats snabbt de senaste decennierna. När det skyddande skogstäcket försvinner sköljs monsunregnen rakt ut i floden, och vidare till havet. Regeringen hävdar att det krävs stora dammar för att hålla kvar vattnet och dra nytta av det under hela året. Men ekologer hävdar att vattenbalansen bara kan återställas om man i hela floddalen återskapar markens förmåga att hålla kvar fuktigheten med hjälp av trädplanteringar och traditionella metoder att "skörda vatten"

— Det finns småskaliga alternativ till stora dammar, säger Sathyu Sarangi. Men stora projekt innebär stora pengar och möjligheter till stora mutor. Det är klart att regeringen föredrar storskaliga lösningar när den själv tjänar på det. Stora dammprojekt

Narmadafloden är 1300 km lång och flyter genom delstaterna Madhya Pradesh och Gujarat. 20 miljoner människor lever i floddalen.

Flodprojektet började planeras för fyrtio år sedan och omfattar förutom Indira Sagar och Sardar Sarovar 30 stora dammar, 135 medelstora, och 3000 mindre dammar.

	<i>Sardar Sarovar</i>	<i>Indira Sagar</i>	<i>Hela flodprogrammet</i>
beräknad bevattning	1 792 000 ha	123 000 ha	4 800 000 ha
installerad kapacitet	1 450 MW	1 000 MW	?
beräknad genomsnittligt levererad elström	225 MW	170 MW	?
översvämmad areal	40 000 ha	90 000 ha	ca 550 000 ha
därav skog	14 000 ha	40 000 ha	ca 350 000 ha
antal människor som tvingas flytta	100 000*	170 000 *	ca en miljon
"	70 000	95 000	
kostnad (endast byggkostnader, sv kronor)	60 miljarder	7,5 miljarder	?
lån från Världsbanken \$ 500 miljoner		ej beviljat än	?

* Enligt uppgift från den indiska medborgarrätts- miljörelsen. Övriga uppgifter överensstämmer med Världsbankens beräkningar.

Sedan oktober -88 är ett stort område närmast Sardar Sarovar, inklusive de närmaste tolv byarna, avspärrat och förklarat vara skyddsområde. Ingen info får föras ut därifrån, och inga möten får hållas där.

I protest mot detta gick den 30 januari i år 18 journalister, vetenskapsmän och jurister in på området för att hålla ett möte. 17 av dem greps av polisen, anklagade för spioneri.

Den 30 januari gick de ca 5 000 arbetarna vid dammbygget i strejk mot de slavliknande arbetsförhållandena.

22 februari: 10 000 människor från delstaterna Maharashtra, Madhya Pradesh och Gujarat, alla hotade av tvångsflyttning, genomförde en demonstration vid byggplatsen för Sardar Sarovar.

4 april: Efter en stor demonstration mot Sardar Sarovar Project och Indira Sagar Project i Madhya Pradesh huvudstad Bhopal, fängslades 600 människor. De flesta av dessa är landsbygdsbor som hotas av förflyttning. Tre av de arresterade är ledamöter av delstatsparlamentet.

Moder Narmada, den mäktiga jungfrumodern i indisk mytologi. Hon undslapp Arjuns förbannelse att däckas upp, men inte människornas av idag. Floden rinner genom tre delstater i centrala och västra Indien.

innebär också att regeringen skaffar sig kontroll över människors liv. Med en centraliserad teknologi som denna kan regeringen lätt bestämma om vem som ska få vatten, och vem som får bli utan.

Inget politiskt parti har tagit ställning mot dammarna. I delstaterna Madhya Pradesh och Gujarat används projekten som slagträ i valdebatten. "Se så mycket vi gör för de fattiga. Vi ger dem vatten och elektricitet..." I Gujarat, vars torra marker får det mesta av bevattningsvattnet, medan jämförelsevis få måste förflyttas, driver starka krafter på projektet. Delstaten har sett både den gröna och den vita revolutionen. De delar av befolkningen som gynnats av jordbrukets mekanisering, liksom industrilobbyn, utgör starka påtryckningsgrupper.

Rädda kritiker

Många statstjänstemän på lägre nivå är kritiska mot projektet. Men få vågar tala öppet. Den som talar mot regeringens politik uppfattas som regeringsfientlig, och riskerar att förlora sitt arbete.

— Just den här byn kommer bara övervämmas delvis, berättar en skogsvaktare som vill vara anonym. Men det är värre än total förflyttning. De återstående fälten kommer att försumpas, och malaria och andra sjukdomar kommer att öka i närheten av vattenreservoaren. Som skogsvårdare är det fruktansvärt att tänka sig att så

mycket skog kommer att ödeläggas. Vi vet inte ens vad vi förlorar. Det finns inga vetenskapliga undersökningar av växt- och djurlivet i området.

Skogen borta

Slätten ovanför Indira Sagar är tätbefolkad, där finns inte mycket skog kvar. På andra flodbanken lever färre människor, och här breder ännu den naturliga skogen ut sig. Innan var här väglöst land. Nu går vi på en väg som byggts för transporterna till bygglatsen. Det är tid för de lövfällande träden att tappa sina blad, ändå är skogen frodig och hisnande vacker. De mäktiga teak-träden dominerar med sina jättelika blad. Här finns gott om bäckar med rent, friskt vatten trots att det är länge sedan monsunregnen drog söderut. På flera ställen har skogen redan börjat avverkas. Enligt de villkor som miljödepartementet satte upp innan det godkände dammen får inte skogen huggas än, men teaktimmer har högt marknadsvärde och skogsmyndigheten drar sig inte för att skaffa sig extrainkomster genom att sälja virke.

Framåt kvällen når vi dammbygget. Vid Sardar Sarovar, den andra stora dammen, har stora demonstrationer genomförts. Där är nu säkerhetskontrollen rigorös och inga obehöriga tillåts komma i närheten. Här vid Indira Sagar har byggnadsarbetet inte kommit så långt, och ännu har inga protestak-

tioner påbörjats. Arbetarna blir glada över besöket och visar stolta upp sina grävmaskiner och ångvältar. Ett helt samhälle har växt fram kring byggplatsen, men mötet mellan lokalbefolkningen och byggnadsarbetarna är inte smärtfritt.

— På andra sidan floden har kvinnorna från flera byar prostituerat sig och gjorts helt beroende av byggjobbarna där, berättar en av arbetarna. På andra sidan floden finns också det högklassiga gästhus där Världsbankens representanter bor när de besöker dammbygget. Världsbanken är inte den största finansören, men många tror ändå att bankens stöd är avgörande för om projektet trots alla förseningar och kostnadsstegringar ska kunna genomföras.

Påtryckningar

Det finns efter påtryckningar från internationella miljöorganisationer tecken på att banken kan komma att avbryta utbetalningarna till projektet. I början av januari sade en av bankens representanter i indiska tidningar att banken kan komma att ompröva stödet både till Indira Sagar och Sardar Sarovar.

Byggarbetet har börjat, men ännu flyter Narmada fritt mot havet. Vid varje fullmåne och nymåne samlas tusentals människor vid flodens stränder för att ta renande morgonbad i dess heliga vatten. Bussen startar före gryningen. Det är december och kyligt

Dammprojekten som ger elström och bevattning åt bönderna i Gujarat medför nästan bara elände för de redan idag utblottade människorna kring Narmadaflodens övre lopp.

om nätterna, så vi värmer oss med ett glas hett te innan vi tar plats i bussen.

— Hell dig, Moder Narmada! Seger åt Moder Narmada! ropar passagerarna när motorn startar.

Nära bad och färjeplatsen bor en Baba, en vis man. Han sitter på ett litet bord utanför den rensopade lerhyddan och läser vedaskrifterna. Han tror inte att dammen kommer att byggas.

— Moder Narmada är stark, hon låter sig inte fjättras. Folkliga protester är inte så viktiga.

Ändå har han satt upp en anti-dammafisch på väggen.

Jabgaon är en av 12 byar som ska evakueras i första fasen. Här flaggas den svarta protestflaggan på torget, och på över ett år har ingen regeringstjänsteman vågat sig hit.

— Vi släppte inte in dem i våra hus, berättar en kvinna, och vi vägrade svara på frågor när de försökte göra en förundersökning för evakueringen.

Kämpar mot dammen

Shambhu Singh, en av ledarna i byrådet, ägnar all sin kraft åt att kämpa mot dammen. Han berättar om planerna inför årets mela, en traditionell festival som varje år hålls utanför Jabgaon.

— Det kommer folk från 150 av de drabbade byarna, totalt över 10 000 människor. Som symbol för kampen tar de med sig svarta flaggor från alla byarna. Motståndet mot dammen blir huvudtema för hela festivalen. Det blir utställningar, film och bildvisningar, tal och föredrag. Vi har bjudit in journalister och miljövaner från hela landet, liksom människor som redan drivits från sina hem av andra dammar längs Narmada.

Förra året byggde Shambhu en modell av byn, som sedan symboliskt dränktes i vatten. I år planerar han ett stort, roterande plakat med öknamn på alla dammivarna, från Världsbankens ordförande till de lokala partibossarna.

— Humorn är ett viktigt vapen, säger Shambhu. Folk här har alldeles för stor respekt för makthavarna. Genom att förlöjliga dem försöker jag ta ner dem på jorden, så att själva tanken på motstånd blir möjlig.

Flera av dem som nu protesterar mot Narmada-dammarna har tidigare arbetat för gasoffren i Bhopal. För dem är detta en del av samma kamp. Bhopal har blivit en symbol för de internationella storföretagens hänsynslöshet, för mötet mellan västerländsk teknologi och Tredje Världens folk. Gaskatastrofen var en akut, spektakulär händelse, men är i grunden en frukt av samma högteknologiska utveckling som Narmadaprojektet. En utveckling som inte gynnar de svagaste i samhället, utan bygger på en förhoppning om att hitta tekniska lösningar på i grunden sociala och politiska problem.

— Vi kan inte bara mäta utvecklingen i siffror, säger Sathyu Sarangi. Vi måste också fråga oss vem som förlorar, vem som vinner på ett visst projekt. I Sardar Sarovar har området som ödeläggs delstatens högsta andel människor som lever under existensminimum, medan bönderna som kommer att bevattna sina åkrar redan i dag tillhör de rikaste. Och den allra största delen av elkraften går till industrier och konsumenter i storstäderna.

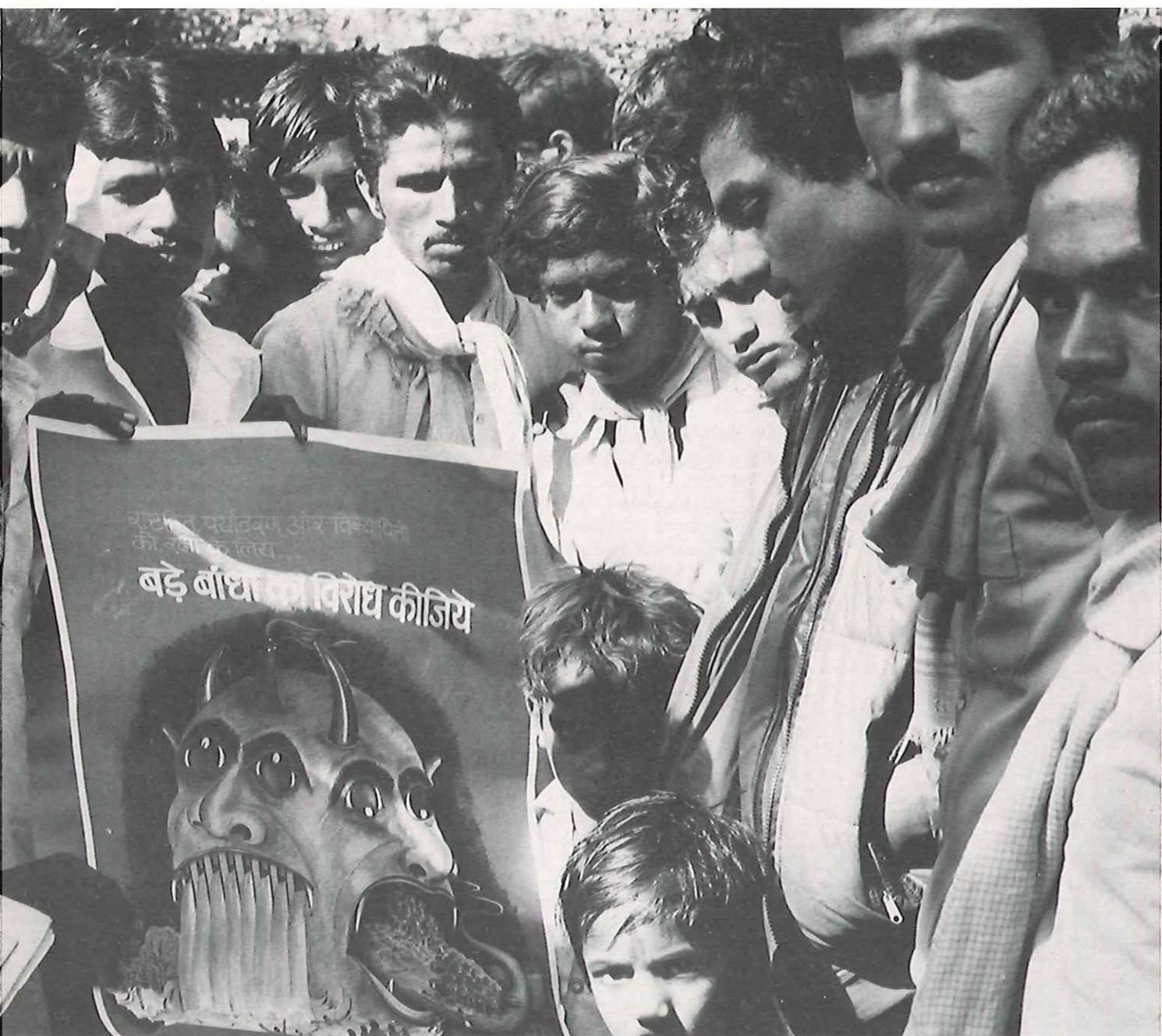
Indiens medelklass lever på myten om att kunna hinna ifatt västvärlden. TV, video, kylskåp och andra konsumtionsvaror produceras i en massiv skala. Men det är alltid någon som måste betala för den här utvecklingen. Vägbyggen, dammbyggen, gruvbrott och industrier slukar vatten, träd och mar-

kresurser. Naturresurser som har fött människor i tusentals år. Varje år tvångsförflyttas en miljon människor i utvecklingens och industrialiseringens namn. Dessa människor, berövade rätten till jorden, grunden för deras existens, drivs obönhörligt mot slumområdena kring städerna.

— Vi måste fråga oss till vad vi ska använda den elkraft som dammen producerar, säger Sathyu Sarangi. Vem kommer att få nytta av elektriciteten? Är verkligen den elkraften viktigare än hundratusentals människors rätt att få leva på den mark som fött dem och deras förfäder?

Gunnel Nycander

Bybor håller protestaffischen som lyder "I nationens, miljöns och människornas intresse – opponera er mot stora dammar".

Fältbiologerna protesterar

— Stoppa Världsbankens stöd till dammbyggena på Narmadafloden! Det kräver ett 50-tal svenska forskare, politiker, konstnärer m m i ett öppet brev till Världsbankens ordförande. Ingvar Carlsson uppmanas verka för att Skandinavien representant i banken röstar mot allt stöd till Narmadaprojektet. Världsbanken har under senare år ofta kritiserats hårt för att den satsat på storskaliga utvecklingsprojekt som förstör miljön.

Narmadafloden i centrala Indien är en av landets största floder. Där planeras nu flera tusen dammar, varav de två största stöds av Världsbanken. Dammarna ska ge elkraft

och konstbevatning, men många indiska forskare och miljövänner menar att priset för detta är orimligt högt.

En yta motsvarande hela Öland kommer att överdämmas av dessa två dammar. När vattnet fyller dammarna tvingas 270 000 människor flytta, och 50 000 ha naturskog dränks. Detta i den del av Indien som drabbats hårdast av de senaste decenniernas avskogning. Stora dammar slammar dessutom oftast igen mycket snabbare än beräknat, och ger därför inte heller de fördelar man hoppats på.

I brevet vädjar svenskarna om att byggena avbryts i väntan på ingående miljökonsekvensutredningar. Man efterlyser också att småskaliga alternativ till dammarna undersöks.

Bland underskrifterna märks bl a ärkebiskop Bertil Werkström, Svenska Natur-

skyddsföreningens generalsekreterare Anders Wijkman, nobelpristagare Ragnar Granit, Hans Alfredsson, Stina Ekblad, Lars Gyllensten, forskarna Bengt Hubendick och Christoffer Rappe, riksdagsmän från alla riksdagspartier och medlemmar ur vetenskapsakademiens miljökommitté.

Förutom Världsbanken och Ingvar Carlsson får också indiska regeringen en vädjan om att ompröva dammbyggena.

Brevet har kommit till på initiativ av Fältbiologerna. En av föreningens medlemmar besökte i december Narmada-området, och träffade då människor som på olika sätt försöker stoppa dammbyggena.

För vidare information:
Ring Gummel Nycander 018-11 47 88

KOLONIALISMEN URSÄKTAD

Under senare år har den nordiska bokmarknaden publicerat två till omfånget imponerande historiska bokverk: Bonniers (BV) och Bra Böckers (BBV) världshistorier. Deras utsagda ambition är att för den breda allmänheten spegla världshistorien ur ett globalt perspektiv och inte som tidigare ur ett snävt europeiskt. Denna ambition är lika vällovlig som storslagen.

Politisk historieskrivning

Men är den genomförbar? Är det möjligt för nordiska historiker att frigöra sig från invanda tankesätt och se historien ur t ex ett Indiskt perspektiv? Det bör det vara, men det ställer också stora krav på förmågan till snabba perspektivskiften och att man kan tydliggöra sina egna dolda fördomar.

All historieskrivning är politisk. Detta faktum blir särskilt tydligt om man skärskå-

dar den allmäneuropeiska forskningstraditionens syn på Indien. Landet beskrivs alltför ofta som sagoriket långt borta, befolkat av kraftlösa bönder och översinnliga brahminer. De sociala och religiösa förhållandena framställs inte så sällan på ett sätt som gör att förändringar tycks omöjliga. Bra Böckers och Bonniers världshistorier utgör generellt dessvärre inga undantag från denna regel: Trots en uppsjö av olika författare förmår ingen helt frigöra sig från denna forskningstradition. Här följer några valda citat:

"De makedoniska soldaterna och de grekiska forskarna betraktade med förvåning och kanske också med avsky de hinduiska byarna: de högmodiga brahminerna, de utstötta kastlösa, de egendomliga fakirena, de heliga korna". (BV, band 3, sid 306).

Innehållet i texten avser att beskriva de makedoniska soldaternas känslor inför mö-

tet med Indien under Alexander den Stores fälttåg år 327 f Kr, men visar förmodligen mer av författarens fördomar om dagens Indien än de dåtida grekernas känslor. Skulle de "utstötta kastlösa" te sig underligare för den makedoniska hären än de i Grekland så vanliga slavarna?

Varför skulle en indisk by vara mer avskyvärd än en grekisk?

Drygt 10 år efter Alexanders härtåg besöker seleukiderambassadören Megasthenes Indien. Hans bild av landet skiljer sig markant från författarens. Indien beskrivs som ett rikt och välorganiserat rike och han förvånades över frånvaron av slavar. Trots att nyare forskning till stor del modifierat denna idealiserade bild, visar den helt klart att grekerna knappast kunnat känna någon avsky av den typ som författaren fritt spekulerar i.

Grundläggande problem

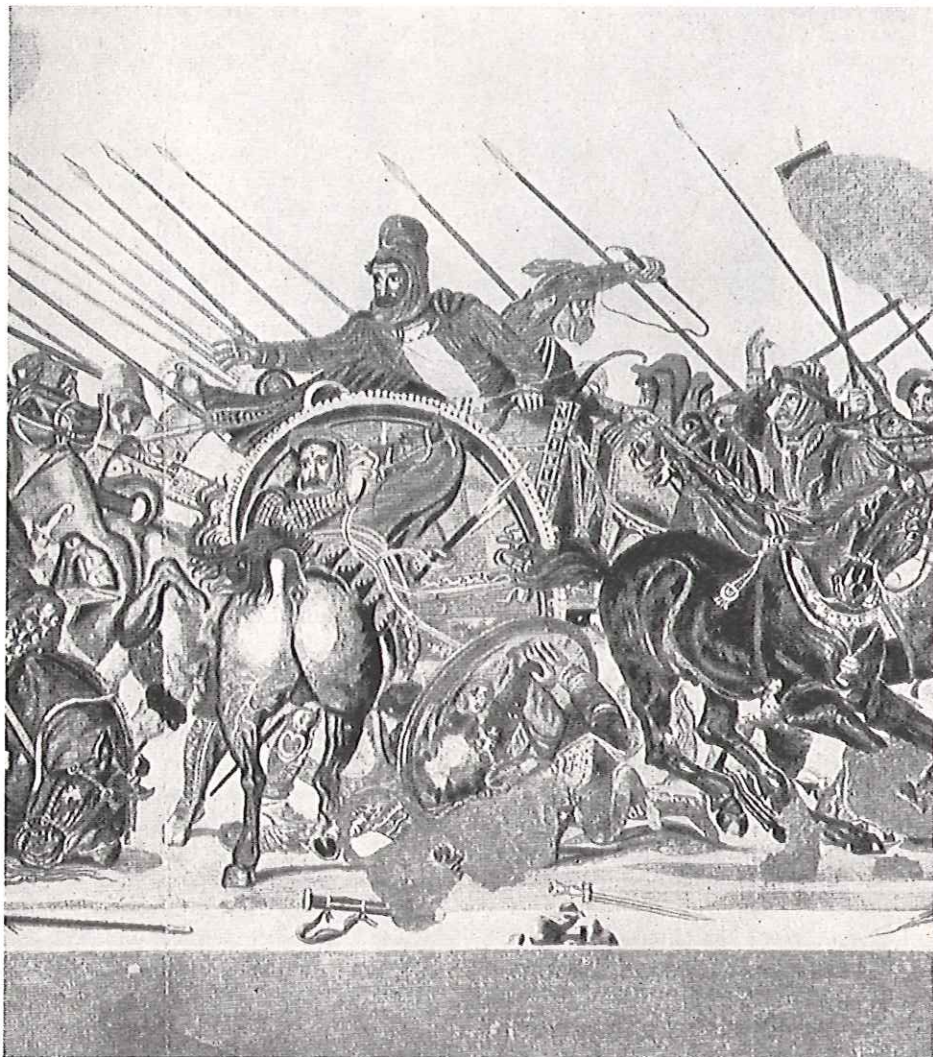
Problemet med att beskriva ett historiskt händelseförlopp ur "globalt" perspektiv framträder än tydligare hos författarna i avsnitten om brittiska Indien. I ytterst få fall lyckas de lämna sina europeiska värderingar och se saken från en Indisk horisont. Detta är förvisso föga förvånande med tanke på att de citerade författarna uteslutande hänvisar till litteratur publicerad i Europa eller Amerika. Inte i någon av de här behandlade delarna återfinns böcker tryckta i Indien, vilket får ses som ett grundläggande hinder för en "global" historisk förståelse. Här följer ett par av de värsta exemplen på naivt ställningstagande för britten:

"Britten kunde berömma sig av en gigantisk insats i kampen mot svälten: järnvägar, bevakningsanläggningar och hjälpverksamhet". (BBV, band 12, bildtext sid 226).

eller:

"I de bredare befolkningslagren rådde en inrotad misstro mot de främmande normer och institutioner och till och med de tekniska framsteg som den energiske generalguvernören James R Dalhousie införde åren 1848- 56. Till och med en så harmlös företeelse som telegraflinjer betraktades med stark misstänksamhet. (BV, band 15, sid 27).

Båda citaten visar klart att författarna betraktar den brittiska närvaron i Indien som en positiv företeelse: som kulturbringare och filantroper med självupppoffrande insatser mot svält och teknologisk underutveckling. Som tack för detta tycks de dock

Alexander den stores slag med perserkungen Dareois. Svenska historieböcker ser världen med Alexanders ögon

endast ha bemötts av misstänksamhet och otacksamhet från indiernas sida. Det är minsann inte lätt att vara imperiebyggare.

"Berikar världen"

Med denna historiesyn skulle det också vara fullt möjligt att försvara Sovjets inmarsch i Afghanistan eller amerikanarnas krigföring i Vietnam. I båda fallen rör det sig om teknologiskt överlägsna stormakter som vill "berika" omvärlden med sina kunskapsfrukter. Skall man tro på stormakternas propaganda sker detta också helt utan tanke på egen vinning. Idag är det dock få människor som låter sig luras av denna typ av demagogi.

Konstigt nog verkar det som om flera västerländska historiker har svårt att dra paralleller mellan nutida och dåtida imperialism.

Det tycks också som om det är svårare att se parallellerna mellan europeisk imperialism riktad mot asiater och europeisk imperialism riktad mot europeer. Vad är det som gör den engelska imperialismen mer försvarbar än tyskarnas invasion av Norge och Danmark den 9 April 1940? Är det

månne de kulturella och geografiska avstånden?

Man kan betrakta britternas närvaro i Indien ur många olika synvinklar, men man kan svårigen bortse ifrån att den främsta drivkraften var ekonomisk vinningslystnad. Under de århundraden Storbritannien kontrollerade Indien drabbades landet av över tjugo större svältkatastrofer. Detta samtidigt som engelsmännen drog alltmer kapital och varor ut ur Indien. Det var detta de skulle använda järnvägarna till - inte för att mildra den svält de själva varit med om att skapa.

Är då ifrågasättandet av denna typ av historieskrivning bara av akademiskt intresse? Svaret är naturligtvis nej. Historia skrivs både för samtid och framtid och tillhör därmed samhällets opinionsbildande krafter. Den ligger delvis till grund för vår uppfattning om dagens omvärld och kan därför vara farlig eftersom den i stor utsträckning befäster rådande fördomar.

**Tomas Andersson
AndersGustafsson**

*Doktorander i Arkeologi vid Göteborgs
Universitet*

Gunnarsson om Charpentier

KRITIKEN

KASS

Just hemkommen efter två år i Asien finner jag en liten artikel i SYDASIEN 3/88 med rubriken "Svensk Asien-bevakning är kass", författad av C J Charpentier.

Jag tar inte åt mig, säkert heller inte någon av de andra kollegerna som regelbundet rapporterar från vår folkrikaste kontinent.

Förklarligt

Svenska massmedias bevakning av Asien är inte bra. Men Charpentiers kritik är enfaldig, känns också gammal och idisslad. Felaktiga namn på städer och byar som placerats i fel väderstreck eller provins - självklart är det tråkigt. Men ofta är det också förklarligt, särskilt om det handlar om byråtelegram. Alla som någon gång jobbat på en redaktion känner problemen.

Måste Charpentier hacka om detta? Varför undviker han väsentligheter? Är det för att hävda sin position som s k Afghanistan-kännare, något han faktiskt aldrig varit? Det är Afghanistankommittén och journalister likt Stefan Lindgren, Börje Almquist, Anders Sundelin m fl som skapat opinionstrycket, inte Charpentier.

Fortfarande tycks Charpentier rida högt på att han talar farsi. Men varför utnyttjade han inte sina språkkunskaper för en smula undersökande journalistik när han besökte Kabul efter den s k Saur-revolutionen? I mer än två år hyllade han Taraki-, Amin- och Karmal-regimerna trots att han var på plats då tusentals människor kastades i fångelse.

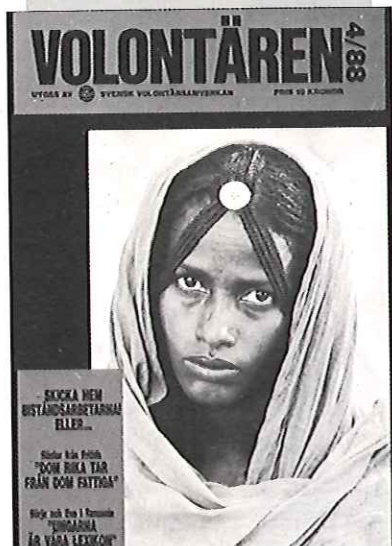
Dröjde länge

Med sin språkkunskap borde Charpentier varit den förste att rapportera om motståndet mot reformerna. I stället dröjde han så länge att han tvingades till en helomvändning 1981 för att komma rätt.

Det finns viktigare saker att angripa och debattera i Asien-bevakningen än just geografiska fakta. Gör det! Kverulans för inte utvecklingen vidare.

Bo Gunnarsson

PRENUMERERA PÅ VOLONTÄREN!

En lättläst, människobeskrivande och öppen tidning om tredje världen. Och om svenskt solidaritetsarbete.

30 kronor/år (fyra nummer). Postgiro 333 05-4. Skriv

"prenumeration Volontären" på talongen

Eller beställ gratis provnummer:

SVS, Hornsgatan 54, 117 21 Stockholm.

”Någon slog in min dörr och gav mig min frihet”

Om Jean Arasanayagams författarskap.

Jean Arasanayagam är författarinnan som gett liv åt landskap och människor från Jaffnahalvön i norra Sri Lanka.

Till att börja med var Jean Arasanayagam framför allt ordmålaren som gav liv åt landskap och människor från Jaffnahalvön i norra Sri Lanka. Men, skriver Anders Sjöbohm i ett porträtt av hennes författarskap, i juli 1983 blev hon själv en av dem som måste fly undan hatet och våldet på Sri Lanka. Och det innebar en avgörande vändpunkt i hennes skrivande.

I

”Det tycktes inte finnas en spricka i landskapet; ljuset återspeglades kristalliskt och man blev medveten om klarheten hos fågel, växt, jord, sten, vatten, smaken av solljus, sötman i moget granatäpplekött, den mjuka lyster i vit kalksten. Men i detta landskap var jag en främling som utforskade de öppna vidderna, fyllda av vildkaktus och tempelruiner. Jag blev utsatt för ritualer så invecklade, så esoteriska att jag måste vända blicken inåt för att utforska deras mening.”

Till praktiskt taget allt som Jean Arasanayagam har skrivit har hennes eget liv fått lämna material. Den unga kvinna — från det ovanstående citatet ur novellsamlingen *The cry of the kite* (1984) — som möter det kala, ökenliknande landskapet i trakten av Jaffna i norra Sri Lanka är förmodligen hon själv, i litterärt stiliserad form. Kvinnan i novellen sägs första gången ha kommit till tamilbyn Navaly som ung brud; sedan 1961 är Jean Arasanayagam själv gift med en tamil med sina rötter i just Navaly.

Jean Arasanayagam är emellertid inte själv tamil. Men mötet med den kultur och tradition hon gift sig till kom att bli av avgörande betydelse för henne. Den fick henne att företa den första stora forskningsresan i sitt författarskap. Man kan tala om en första fas i författarskapet där böckerna mer eller mindre är produkter av just denna resa. (Och här får man inte stirra sig blind på utgivningsåret för mot mitten av åttitalet går utvecklingen för Jean Arasanayagams del så snabbt att ingenting är sig riktigt likt från bok till bok.)

Hennes utgångspunkt i de fyra första böckerna, knappt eller inte alls uttalad, är ett främlingsskap. Ett avstånd mellan henne själv och det hon talar om. Jean Arasanayagam är förutom författare också batikkonstnär och målare — enligt egen utsago besläktad med impressionisterna.¹ Hon målar landskapet i bild och hon målar det i ord. Om sig själv skriver hon endast sparsamt och återhållet.

De båda diktsamlingarna från sjuttitalet är ojämna, ett suggestivt språk till trots är det somligt som känns tunt och splittrat. I *Kindura* (1973) finns påfallande många

landskapstavlur i poetisk form. I den mera inåtvända *Poems of a season beginning and a season over* (1977) skriver hon uttryckligen att det som varit ett skydd mot främlingskapet är just landskapet — ”där min hud och kött / blev substanslösa / som soljuset mot ett gopuram av sten”.²

Men forskningsresan gäller inte bara landskapet. Jean Arasanayagam lyssnade till sin mans berättelser om sina uppväxtår och resultatet blev så småningom ett stycke folklivsskildring från en tamilpojkes horisont, den prisbelönta *Bhairava — childhood in Navaly* (1984).³ På finstämd och konturskarp sakprosa skildras åldriga riter och traditioner, vismän och historieberättare, skräcken inför mötet med det övernaturliga och med skollärarens käpp.

De finaste novellerna i *The cry of the kite* är de som förenar en ljusomstrålad, meditativ landskapsskildring med iakttagelser från ett traditionellt tamilsamhälle som blivit marginaliserat genom den moderna tidens snabba utveckling. Å ena sidan ljus och solhetta, eftermiddagsstillhet och bländande silverreflexer från havsytan, vinden i palmyrahpalmer, rökmolnen från strändernas likbål. Å andra sidan tiden — förstöraren: På tio år har familjer skingrats och halvt feudala lojaliteter urholkats, heliga plikter upphört att utföras, gudabilder vittret sönder och odlingar blivit eftersatta. I det allmänna förfallet återerövrar naturen mer och mer av det landskap som människor försökt sätta sin prägel på.

Det är, i vid mening, landskapet som står i förgrunden. Människorna är en del av en målad tavla. Slutscenen i titelnovellen är ett fint exempel på författarinnans sakliga och osentimentala iakttagelseförmåga, hennes sinne för dramatiken under en skenbart händelsefattig yta. Berättaren (och hennes familj) väntar på bussen. Ett dagsbesök i Navaly har avslöjat känslor av bitter övergivenhet hos ett gammalt par som förvaltar familjens egendom i deras (numera ständiga) frånvaro. Parets ställning i det lilla samhället är inte heller längre vad den varit: På busshållplatsen börjar t o m en starkt berusad toddyappare gråla på kvinnan. Det skulle han aldrig vågat göra förut. Han drar sin kniv och viftar med den framför kvinnans ansikte....

II

Kanske skulle Jean Arasanayagam ha förblivit en strängt disciplinerad ordmålare och iakttagare om inte yttre händelser kommit emellan och rubbat balansen i hennes liv och därmed författarestetik. Att vara gift med en tamil började bli farligt i ett samhälle där landets båda stora befolkningsgrupper, singaleserna (majoriteten) och tamilerna (minoriteten), alltmer kom att stå emot varann. I juli 1983 kulminerade motsättningarna i blodiga kravaller, riktade mot tamilerna. Till de mer än 90 000 som tvingades fly för sina liv hörde Jean Arasanaya-

Den vackra omslagsillustrationen till Arasanayagams diktsamling ”Kindura”.

gam, hennes man och parets båda döttrar. De bodde då i Kandy i centrala Sri Lanka och Jean Arasanayagam undervisade i engelska vid ett lärarcollege i den närbelägna universitetsstaden Peradeniya.

De fruktansvärda upplevelserna betydde en avgörande vändpunkt för Jean Arasanayagam som författare. Hon skrev diktsamlingen *Apocalypse '83* (1984), och en samling med delvis samma innehåll, *Trial by terror* (1987), blev utgiven i Nya Zeeland. I dessa sägs det emellertid knappt ett ord om singaleser eller tamiler, ingenting om ansvaret ska läggas på den aggressiva tamilgerillan eller på rasistiska singalespolitiker, på religiösa motsättningar eller på den ekonomiska krisen. Och långtifrån att detta skulle utgöra en svaghet eller tunna ut innehåll, utgör det tvärtom en styrka. Innehållet i diktsamlingarna blir inte allmänt utan allmängiltigt.

Jean Arasanayagams dikter koncentrerar sig på blodbadet och hatet som sådant, på den rena ondska som egentligen är ogenomtränglig för förståelse. Hos mobben finns varken nåd eller medmänsklighet. Hatet mot

det som är annorlunda är vilt och absolut. Med hårda rytmer och hektiska besvärjelser — och här och var en del retorik, som dikterna kunde varit utan — naglar Jean Arasanayagam fast en sann helvetesskildring. Människoödena, de oskyldigas lidanden, görs tydliga på några få rader och utan namn:

I månaden juli
flydde en man från förföljarna
Han klättrade upp i ett träd
Mobben kastade stenar
tills man fick ner honom
Förmodligen föll han, greppet lossnade,
blev hålt av blod, kroppen redan blåslagen
och sedan trampades han till döds

På sätt och vis känner man ändå igen problematiken från bl a *The cry of the kite*. Tiden är förstöraren, de mänskliga samhällena bräckliga och instabila, naturen återtar det förlorade. Trots att Jean Arasanayagam själv är ett offer, är hon samtidigt som författare alltsomoftast också en iakttagare och utfrågare. En målare med blick för landskapets detaljer.

Det är bara det att förändringarna är så mycket mera våldsamma och brutala i *Apocalypse '83* och *Trial by terror*. Inga långsamt vittrande tempel utan plundrade, brinnande hus. Ingen sorg och bitterhet över främlingskap och förfall utan skräcken hos dem som packats ihop i provisoriska läger i en skolas korridorer och salar. Likbålen från Jaffnahalvöns stränder brinner mitt på gatorna och trottoarerna i Kandy.

III

Kaos, förnedring, skräck, förlust av trygghet och hemkänsla, förlust av själva identiteten men vid denna nakna, personliga nollpunkt också en paradoxal upplevelse av frihet: ”Någon slog in min dörr / och gav mig min frihet / att gå ut i världen / fri, fri från mitt eget fängelse.” Och på samma sätt finner Jean Arasanayagam att *historien* äntligen ”har fått en mening”, nu när hon inte längre bara är iakttagaren utan tvingats dela de förföljdas och besegrades villkor.

I en intervju berättar hon: ”Jag var en främling för min mans familj. Jag var en främling i samhället eftersom jag var gift med en tamil. Man fick mig att känna att jag inte hörde hemma någonstans. Jag blev tvungen att besvara en massa frågor. Jag blev min egen utfrågare.”

Med denna rannsakan börjar den andra stora forskningsresan i Jean Arasanayagams författarskap — den in i hennes egen historia och bakgrund. Självt varken singales eller tamil, börjar hon nu för första gången nämna *sitt* arv vid namn. Resultatet av resan blir diktsamlingarna *A colonial inheritance and other poems* (1985) och, på ett mera inåtvänt, personligt plan, *Out of our prisons we emerge* (1987).

Jean Arasanayagam, född Solomons, är ursprungligen burgher, närmare bestämt "Dutch burgher". Detta betyder att hon härstammar från en holländare, en av dem som på 1600-talet för Vereenigde Oost Indische Compagnies räkning jagade bort portugiserna från deras besittningar längs Sri Lankas kustprovinser. Att vara burgher innebär emellertid ett splittrat arv: författarinnans förfader gifte sig med en inhemsk kvinna och fick barn med henne. Så småningom kom burghers att utgöra en liten minoritetsgrupp för sig. Långt mera välutbildad och inflytelserik än de stora folkgrupperna singlar och tamiler, mycket europiserad till vanor och kultur, om än hela tiden ett steg nedanför européerna i maktpyramiden. Till att börja med talade burghers förstas holländska men efter engelsmännens maktövertagande i början av 1800-talet blev snart engelska modersmålet. Och är så än i dag.⁴

Utan "svarta juli" 1983 skulle Jean Arasanayagam förmodligen inte kunnat skriva *A colonial inheritance*. Med *Apocalypse '83* stiger på allvar döden in som motiv i hennes dikning. I fortsättningen kan man nära nog tala om en dödsbesatthet hos Jean Arasanayagam. Nu ser hon inslagen av våld och död i sitt eget liv i vitögat. För vad har hon sin existens att tacka för om inte ytterst imperialismens våldshandlingar? Som vore hon född ur mord och plundring och ändå — "jag är av deras kärlek / inte deras hat / kanske deras lust". Hon måste också känna beundran för dem som en gång steg ombord på skeppen i det fjärran Holland, för att de ändå vågade...

Det är inte längre tal om kroppar som blir "substanslösa" som solljuset mot ett gopuram. Tvärtom understryks nu det rent fysiska i gestaltningen av historia, liv och död. Jean Arasanayagam fascineras — och stöts bort — av sin kroppsliga samhörighet med erövrarna, hon ser likheten med dem i sitt ansikte. Blodsbandet uppfattar hon bokstavligt — hon hålls i stryppgrepp av ett blodigt band. Hon är den sista av sitt släkte. En som är uppkastad på en främmande fientlig strand. Ett spöke som snart ska förenas med dem som redan är spöken bland rostiga svärd och oläsliga gravstenar.

A colonial inheritance blev prisbelönt. Trots en viss mångordighet finns det en påfallande vitalitet i Jean Arasanayagams sätt att skriva, en helt ny och flödande kraft i själva rytmen. Många av dikterna är berättande — vi möter förfäderna, alltifrån halvt anonyma holländare till trygga viktoriaiska familjepatriarker. Allt mot bakgrund av tids-typiska interiörer vars ingredienser Jean Arasanayagam räknar upp med en närmast hektisk iver.

Burgherarvet är emellertid inte allt. I en svit dikter tar Jean Arasanayagam för första gången bladet från munnen om vad det verkligen velat säga att vara ingift i en anrik och konservativ tamilsläkt. I klartext: oförståelse och utstötning. Kulturkollisionen är främst förkroppsligad av den förstockade svärmodern. En del dikter är lite för mycket av rena anklagelseakter. Så mycket mera gripande är då en dikt som kastar nytt ljus över författarinnans fascination inför tamilkulturen:

Kan du se mig, främlingen vid dörren

till ett hus i ruiner, det står där ditt hem en gång fanns, en hög av jord och senare ingenting, genom mina fingrar sipprar spöklikt ljus från ädelstenar

som spillts ut från fyllda kistor, bärstolen gungar från sida till sida när de snabba bäraman bär dig på din brudresa, jag väntar på vägen i hopp om att förhänget ska lyftas och du se mig när du lutar dig tillbaka mot kuddarna, gungar

med din glittrande kropp smyckad med gnistrande stenar, guld vid hals och öron, dina näsborrar, handleder och midja och anklar

(...)

i mina drömmar

formar din kropp sig själv från aska flytande som vatten, vit som snäckskal, ditt hår glittrar som kammat av ljus Jag ropar ditt namn tillbaka från tiden, skänk det till en dotter, född åt mig, är detta då ditt svar?

Med sin svärmor tycks Jean Arasanayagam inte bli färdig. Hon fortsätter att skriva dikter om henne, nu med större distans — både med ömhet och humor. Svärmodern spelar också en viktig roll i den självbiografiskt präglade roman, *The outsider*, som är under utgivning i Japan.⁵

I *Apocalypse '83* kan man inte undgå att lägga märke till att Jean Arasanayagam gestaltar dödandet med övertoner av slaktoffer, en rit med knölpåkar och yxor, en kult handling i den rena ondskans tecken.

I *A colonial inheritance* är döden när-

Författarna och kolonialismens förfall.

Mahatma Gandhis liv blir till film, E M Forsters roman "En färd till Indien" likaså, Paul Scotts "Juvelen i kronan" gör succé som TV-serie. Man kan fråga sig vad detta nyvaknade intresse för "the Raj", den koloniala epoken i länder som Indien, egentligen beror på. Är det nostalgi det handlar om, britternas sorg över att inte längre vara världens herrar — ytterst ett uttryck för politiska högervindar? Eller tvärtom om ett nästintill masochistiskt sysslande med världsväldets "nedgång och fall"?

Kanske varken om det ena eller det andra. Det tror i alla fall D C R A Goonetilleke, professor i engelska vid Kelaniyauniversitetet i Sri Lanka. (Han har tidigare publicerat bl a essäsamlingen "Between cultures" och redigerat antologier med modern skönlitteratur från sitt hemland.) Goonetilleke är böjd att se intresset för "the Raj" som ett uttryck för ett sökande efter en djupare och mera nyanserad förståelse. Hans eget bidrag till detta sökande utgörs av en introduktion till fem betydande brittiska författare som alla skildrat "the Raj": *Images of the Raj. South Asia in the literature*

of the Empire. (London, MacMillan Press. 181 s.)

Det är en utmärkt, saklig och lättläst introduktion. Man behöver inte ha några djupare förkunskaper och smittas av Goonetillekes höga uppskattning av dem han skriver om. Möjligen saknar jag en ordentlig, pedagogisk sammanfattning och jag skulle velat se mer av jämförelser författarna emellan.

Rudyard Kipling, E M Forster och Paul Scott hade själva upplevt Indien, Leonard Woolf Sri Lanka och George Orwell Burma. Och alla utom den äldste av dem, dvs Kipling, förlorade tron på Imperiet på kuppen. Tillsammans avspeglar de obarmhärtigt kolonialsystemets förfall. F ö var Kipling inte en fullt så fanatisk pro-imperialist som man kan förledas att tro av bullrande diktrader som "take up the White Man's burden". I sin *prosa* tycks han ha varit långt mera tvekydig — t ex varnade han sina landsmän för att förakta indierna och han framställde den självuppoftande kolonialadministratören som ett positivt ideal.

Hos de övriga är bilden av kolonialismen

mera otvetydigt negativ. Såväl kolonialister som deras undersåtar skadas av systemet, de vingklippas som människor. Den fråga som allsomsomoftast, uttalad eller outtalad, finns med är denna: är ett jämlikt möte mellan väst och öst överhuvud möjligt och i så fall hur? Kan vänskap spira bland all okunnighet och arrogans, bland hat och hämndlystnad och beräkning? Kan kärlek överleva?

En av författarna, Leonard Woolf, skiljer sig från de övriga. Hans främsta verk, "The village in the jungle" från 1913, uppvisar inte en enda europé bland personerna. Ändå anses hans roman än i dag vara den främsta skönlitterära skildringen av Sri Lanka som skrivits på engelska. Det finns knappt en historiebok om Sri Lanka där inte läsaren uppmanas gå direkt på Woolfs roman, för i den finns *allt* som behöver sägas om villkoren i en utfattig by mitt i Sri Lankas djungel...

Tyvärr är Woolf den ende av de fem författarna som inte finns översatt till svenska.

Anders Sjöbohm

varande på varje sida. Diktsamlingen avslutas med en lång och mäktig dikt vid namn "Remembering Nallur 1984", höjdpunkten i en rad av dikter och prosastyckena⁶ som Jean Arasanayagam ägnat denna den största religiösa festivalen i Jaffna.

Nallurfestivalen är helgad åt den hinduiska krigsguden Skanda, son till Shiva som är en av de högsta gudomligheterna. I Jean Arasanayagams dikt har festivalen fått en delvis ny innebörd. Den väldiga hjulförsedd vagnen med gudabilder, dragna i enorma rep av ett hav av män med nakna överkroppar, har blivit en döds-kultens vagn. De hängivna gudssökarna, botgörarna som glömska av omgivningen rullar runt i sanden — deras kroppar är inte längre röd-fläckade av Jaffnas jord utan av skottsår. Gudssökarna kastar sig inte längre framför vagnen i extasens ögonblick utan körs över, de är offer. Döden står som en vår tids sanning, det brutala våldet som vår offergärning, likhögarna som slaktoffren:

de kommer ännu, i våldsamma svallvågor,
i hav av återfödslar, envist,
förda av månens ödesfloder, dragna
i tvång till stränderna
för rituella offer, de störtar sig
närmare till jordens klappande hjärta,
trampas under fötterna
av soldaters marschkängor
(...)
andra kommer ännu, drar med
sina kroppars rep vagnen som bär
deras egen blombeströdda bår
och en efter en faller, en efter en
bortspolad av vågor av skummigt blod
(...)

På flera ställen i Jean Arasanayagams diktning finns religiösa symboler närvarande. I de tidiga böckerna bränner det till inför det övernaturliga; i *The cry of the kite* berättar författarinnan om hur upplevelsen av landskapet driver henne "att söka genom hav, genom tempel, det gåtfulla leendet hos stengudinnan vid färskvattenkällan — för att se in i elden som brann i den lilla helgedomen vid havet, in i Shivas öga." Shiva, den mest skräckinjagande av hinduernas gudar, förstöraren av det som är gott såväl som det som är ont, som låter nya former och skapelser få liv. Nerbrytande krafter vars närvaro Jean Arasanayagam måste känt genom hela sitt liv. På gott som på ont.

I *Apocalypse '83* och *Trial by terror* finns också kristen symbolik närvarande. Offren delar Kristi pina, ett Getsemane och Golgata på samma gång. Natten igenom ekar hammarslagen i Kandy, och staden fylls av nya kors.

Ibland verkar det som om Jean Arasanayagam ville säga att de gamla gudarna är borta och med dem de fridfulla gudssökarna. I *Trial by terror* för en soldat bort gudarna med bundna händer, till fånglägren i söder — "till slut vet de kanske vad det är att vara människa". En ny religion kommer i stället, med ett tempelgopuram byggt av "ben och skallar".

Det är en mörk världsbild som framto-

nar hos Jean Arasanayagam. Att liv spirar ur död — hon själv ur ett imperiums blodiga födelse, träd ur mördades nergrävda kroppar, maskar ur gravarna — är en tvivelaktig tröst. Men bara det att Jean Arasanayagam skriver (i stället för att tåga) visar att hon är allt annat än uppgiven. "För många av oss, gav hennes dikter i *Apocalypse '83* röst åt vår kollektiva känsla av skräck och tragedi", skriver en kritiker från Sri Lanka.⁷ Sist av allt: en märklig fristående dikt, tryckt 1986, kanske något av en självuppgörelse.

I "Narcissus" har Jean Arasanayagam gett en klassisk myt sin personliga tolkning. Hon låter inte Narkissos drunkna efter att självförälskad ha försökt finna sin spegelbild i vattnet. I hennes dikt är all naturen Narkissos' "spegelblanka damm", en stelnad och lydig bild. Ända tills:

... nu visar spegeln
en myriad av ansikten och genom deras ögon
blir tusen andra synliga för att plåga
och sätta silverrådrors frusna eld i brand
Tiden avslöjar för ett bortvänt hjärta
vänner som spöken och älskade som främ-
lingar.
Med ens blir dammen svart
och ögonen som iakttar sluts
blinda i ett mörker och spegeln spricker.
En spegel som spricker, en värld som
tränger på med plågsam kunskap, blindhet
och mörker. "Jag står och ropar till ett okänt

mörker / att svepa mig in i sin tätaste skrud", heter det i en dikt i *Out of our prisons we emerge*. Liv och skapande måste betalas med närheten till smärta och död.

Anders Sjöbohm

NOTER

1. Jag har utnyttjat LeRoy Robinsons intervju med Jean Arasanayagam i "Keiei to keizai" (Nagasaki University), no 4, March 1988; direktatet längre fram är hämtat därifrån. Har också använt mig av en maskinskriven, otryckt intervju (1987) av Kalpana Isaac.
2. Gopuram: högt ingångstorn, rikt ornamentat med gudaskulpturer, till ett hindutempel.
3. Bhairava är ett namn på guden Shiva som anger honom som den fruktansvärde.
4. Det holländska ordet "burgher" betyder egentligen medborgare i en stad; beteckningen hade till att börja med ingenting med ras att göra. Burghers utgör idag 0,3 procent av Sri Lankas befolkning mot 0,6 procent 1953. Femtitalets nationalistiska strömningar — 1956 efterträdde singalesiskan engelskan som offentligt språk — uppfattades av många burghers som ett dödligt hot och ledde till en veritabel massutvandring.
5. Hittills har två delar kommit i tryck. (Del 1 i "Bulletin of the faculty of liberal arts", Nagasaki University, Humanities no 2, Jan 1989 — del 2 i kulturtidskriften "Pandoras box" no 9, Nagasaki.) Redigerar utgivningen gör LeRoy Robinson. Mitt intryck hittills är en intressant men något splittrad roman.
6. Ett prosastycke om Nallurfestivalen, hämtat ur "The outsider", kommer att komma på svenska i tidskriften Lanka nr 3, planerat till hösten 1989.
7. Reggie Siriwardene i den essäavdelning som finns med i *An anthology of contemporary Sri Lankan poetry in English* (1988), utg av Rajiva Wijesinha.

BULLETIN OF CONCERNED ASIAN SCHOLARS

If you care about the future of Asia, read the *Bulletin of Concerned Asian Scholars*

— an independent voice on modern and contemporary Asia, for more than twenty years exposing injustices and exploring social change

— a 72-page, illustrated, readable quarterly that welcomes unsolicited articles, reviews, interviews, translations, and photo essays; refereed by specialists; international in editors, authors, and readers.

INTRODUCTORY OFFER!
One year for \$18

Subscriptions: \$22.00
Free index and guide to back issues;
guidelines for BCAS authors

BCAS, 3239 9th Street, Boulder, CO 80304-2112 U.S.A.
Telephone: (303) 449-7439

Åtalseftergift mot övergrepp i Sri Lanka

Spår sopas igen

Just innan det gamla parlamentet under Jayewardene upplöstes i december genomdrevs en omstridd lag. Lagen kan ge åtalsfrihet åt alla dem som begått övergrepp mot de mänskliga rättigheterna i Sri Lanka under de senaste tio åren. "Mycket oroande", säger Amnesty International som beft Sri Lanka dra tillbaka lagen.

Lagen om åtalsfrihet, Indemnity Act, ger immunitet åt alla dem som i statens intresse begått övergrepp mot de mänskliga rättigheterna. Lagen gäller alla dme som under någon myndighets auktorisation och "i god tro" begått övergreppen i syfte att "återställa lag och ordning".

Lagen gäller inte bara säkerhetsstyrkorna utan också andra, t ex de beryktade *home guards*. Den togs den 7 december, just innan parlamentet upplöstes inför de nyval som hölls i februari i år.

Enligt ett otal Amnestyrapporter har övergreppen mot de mänskliga rättigheterna varit grova under de senaste tio åren. Det gäller försvinnanden, tortyr, urskillningslöst dödande, övergrepp i rättssak osv. En lag som retroaktivt befriar de skyldiga från ansvar kan inte ses som annat än en uppmuntran till dem som är i färd med att begå nya övergrepp.

— Vi känner bara till ett land som har en liknande lagstiftning och det är Sydafrika, säger Ingrid Massagè, samordnare på Amnesty i London och nyligen på besök i Sverige. Indemnity Act har alla förutsättningar att bli kronan på verket, dvs på det gångna decenniets grova övergrepp vilka man aldrig på allvar försökt att stoppa, säger hon.

Den 5 januari kom lagen till användning första gången. Den användes då mot släktingar till två av de 54 politiska fångar som mördades i Welikade-fängelset under de anti-tamilska upplöpperna i juli 1983. Släktingarna hade begärt ersättning men nu meddelade en domstol att lagen om åtalsfrihet befriar staten från ansvar mot de anhöriga.

Gummiparagraf

Lagen riskerar bli en gummiparagraf som kan täcka allt efter- som den är mycket knäpphändig. Den gäller t ex från augusti 1977 till "relevant datum" och den talar inte om var bevisbördan i fråga om "god tro" ligger.

— Ni dubbelmoralister förstår och förlåter terroristerna men inte dem som stått upp för sitt land, sa dåvarande säkerhetsminister Athulathmudali i parlamentet när han försvarade sig mot oppositionen.

Han menade också att den amnesti man tidigare gett "terroristerna" bara är andra sidan på det mynt som Åtalsfrihetslagen utgör.

— Vi har så många relationer med Sri Lanka att det borde vara en självklarhet för Sverige att ta upp den här lagen och ge vår syn, säger Gerd Falk, samordnare på svenska Amnesty. Vi har tagit kontakt med UD i Stockholm men än har inget gjorts, säger hon också. Amnesty International är föga respekterat av den lankesiska regeringen. Sedan 1983 har Amnesty vägrats besöka landet och man svarar inte på brev från Amnesty. För drygt ett år sedan sa före presidenten Jayewardene i en intervju för BBC att Amnesty visst var välkomna, men när man sedan ansökte om att få besöka landet vägrades man ändå.

Men biståndsminister Lena Hjelm-Wallén sa för något år sedan till SYDASIEN att den svenska regeringen litat på Amnesty.

Thomas Bibin

En dag i Bombay

Anita Desai: *I skuggan av Taj hotel*. Trevis förlag, i översättning av Else Lundgren.

Den indiska författarinnan Anita Desai, som själv lever i Bombay, har tidigare introducerats för svenska läsare genom tre översättningar. "Det brinner på berget" utspelar sig i indisk medelklass på Himalayas svala sluttningar. "Dagens klara ljus" hämtar miljö och motiv från Old Delhi och från den indiska utvecklingen efter självständigheten. "Hedersuppdraget", som fanns med på årets bokrea, handlar om en alkoholiserad gammal urdupoet och en idealistisk lärare i Delhis slummiljöer. Hon hör tillsammans med bl a Salman Rushdie till de mest spännande författarna i dagens moderna indiska litteratur.

Hugo Baumgartner i Desais nya roman är en markerad antihjälte, en tysk jude som i sista minuten kom undan Hitlertidens judeutrotningar och hamnade i Indien. Under världskriget internades han av briterna tillsammans med andra tyskar (nazister och judar om varandra). Efter Indiens självständighet hamnar han i Bombay

och drar sig fram under mycket små omständigheter.

Där lever han med och för en växande skara katter. Varje dag går han runt till några enkla restauranger, dricker en kopp te och får matavfall med sig hem till katterna. Hans enkla ungarlägenhet ligger ett stenkast från det legendariska lyxhotellet Taj Hotel nära den pompösa triumfbågen Gate of India, där alla brittiska vicekungar och andra celebriteter efter sin långa sjöresa landsteg under imperiets glansdagar, den punkt där Indien alltid välkomnat Europa med en förföriskt falsk fasad.

Hugo lever efter europeiska förhållanden i smuts och yttersta misär. I Bombay är hans plats i hierarkin dock sådan att det finns flera kategorier under honom, konkret förkroppsligade i hans omdelbara omgivning i hyreshuset och ner till den på trottoaren utanför hans hus bosatta familjen.

I "I skuggan av Taj Hotel" använder sig Anita Desai för första gången av de erfarenheter hennes tyska påbrå (tysk mamma, indisk pappa, uppväxt i Old Delhi) gett henne. I hennes uppväxtem talade familjen tyska, med vännerna talade hon

En resa i kriget

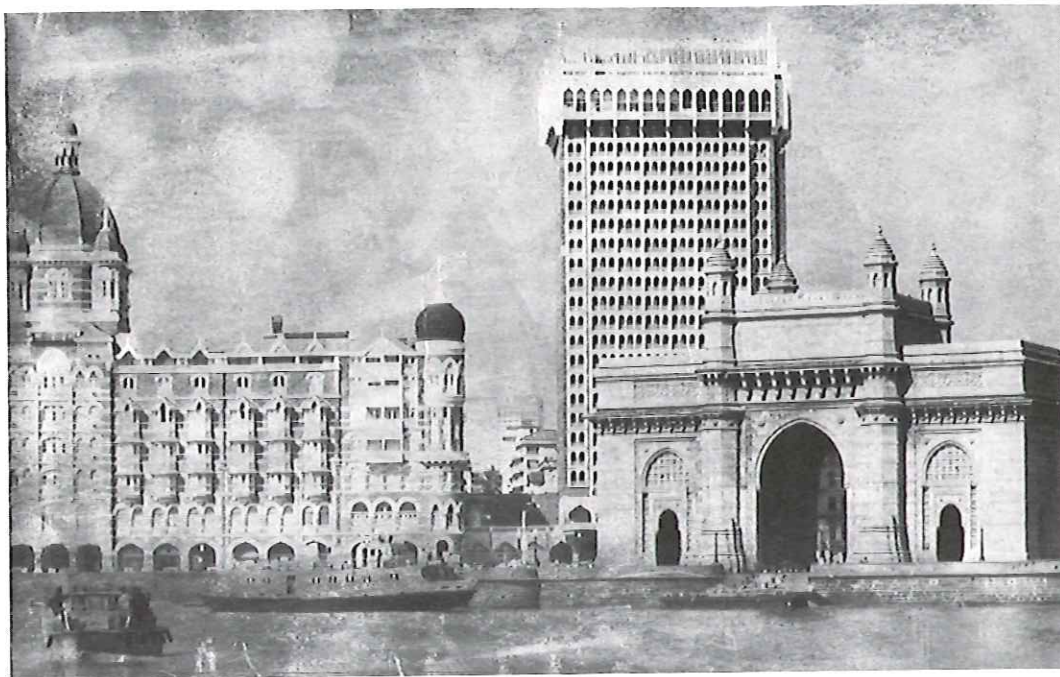
Lindgren, Stefan. *Månken, kom! Tredje resan i krigets Afghanistan*. Ordfront 1989.

Stefan Lindgrens tredje resa genom Afghanistan tycks ha blivit den mest omfattande och den som givit honom mest att förmedla. Det som var planerat som en kort reportageresa blev en fyra månaders odysse från öst till väst. Och han färdas på lastbil, traktor, motorcykel, kamel, åsna, häst och till fots sen han tagit sig med flyg från Peshawar till Quetta för att komma in i landet...

Bokens poetiska titel är inte så poetisk som den låter. "Månken" är namnet på en radiosändare hos den afghanska gerillan

utanför Kandahar i söder. Den varnar Lindgren och hans fotografvän Odd Uhrbom från att ta vägen förbi stan. De måste ta en omväg.

Den omvägen leder genom folkkrigets Afghanistan så småningom till Herat, där Lindgren varit förr (se "I vargens gap", 1986). Och till sist in i Iran där trycket mot Afghanistanflyktningarna tycks vara betydligt hårdare än vad det är i Pakistan. Det yttre resandet sker samtidigt med ett inre resande genom folkkrigets många skilda intressen och rörelser. Kanske är det bokens stora styrka att bilden i detta är allt annat än ensidig eller ens särskilt lättbegriplig. Ett stort antal afghaner i krig por-

Gate of India och Taj Hotel i hjärtat av Bombay.

hindi och i den kristna missionskolan blev engelska det språk som hon först lärde sig att läsa och skriva på, det språk på vilket hon sedan skrivit alla sina böcker.

Anita Desai har berättat att hennes roman föddes ur en konkret händelse. Hon kände till en österrikisk jude som strosade runt bakom de stora hotellen och samlade matrester till sina katter.

Efter dennes död fick hon som tysktalande läsa en samling efterlämnade brev. Hon fann

dem då banalt innehållslösa — bara för att flera år senare förstå att alla hade sänts under censur från något koncentrationsläger i Tyskland under kriget och att österrikaren var en människospillra som undkommit Förintelsen. Med sin roman fyller hon i de konturer, den ram verkligheten gett henne.

Porträttet av Hugo Baumgartner är dock mera än en kärleksfull skiss av en gammal outsider som går under. I berättelsens fond tecknas med både hat och kärlek ett giltigt porträtt

av det moderna Indien, med dess oerhörda mångfald och dess våldsamma motsatser.

Längre bort där gränden mynnade i gatan kunde Baumgartner se gatlykorna skina på familjen som bodde på trottoaren. Det var ovanligt, och säkert bara tillfälligt tyst där. Han såg mörka gestalter kravla in och ut i den tätliska bo-

ningen, han hörde röster och ljud av matlagning och ätande. Baumgartner hörde oljan fräsa och puttra och det eviga skramlet med kokkärl i rännstensens flöde. I dunklet, i det svaga ljuset från lyktan, var scenen både melankolisk och trösterik. Det var en scen som påminde Baumgartner om en annan som han hade iakttagit genom lägrets taggtråd — kvinnorna som gick till sin hög med kospillningskakor för att hämta bränsle, Annemarie som hängde sin tvätt, och ännu tidigare — modern som ställde ångande karotter på bordet, modern som hjälpte honom i säng...

Anita Desais roman omspanner en enda dag, den sista dagen i den 70-åriga Baumgartners liv, som slutar i död och katastrof efter mötet med en LSD-förvirrad ung landsman, en modern ättling till trettioalets herrefolkstänkande tyskar. Med dagens gång och Baumgartners vandringar genom Bombay som yttre ram skjuter Desai in tillbaka-blickar från Hugos barndom i förkrigs-Berlin, från de sex åren i interneringslägret och från hans liv i Indien.

Sören Sommelius

trätteras. Att Lindgren nu kan det persiska språket öppnar nya världar.

Resandet och mötena med krigarna och alla dom andra varvas med lärda blänkare om historien och politiken. Inte visste jag att Francis Gary Powers startade med sitt U2-plan från den dåvarande USA-basen i Peshawar 1960 när han sen sköts ner över Sovjet. Eller att det var general Zia ul-Haq som ledde den styrka som krossade PLO under "svarta september" 1971 i Jordanien.

Men Stefan Lindgrens bok har ändå inte gjort det lätt för läsaren. Det faktum att Lindgren idag kanske är Sveriges främste kännare av Afghanistan

gör att man ibland inte ser skogen för bara träen. De ständiga lärda utvikingarna och namn och repliker på persiska (?) rycker itu berättandet. Dessutom många namn med en åtminstone för mig helt ny stavning.

Det är det överkomliga priset den läshungrige får betala för Lindgrens senaste reportagebok från Afghanistan.

Thomas Bibin

Boken kan beställas från Afghanistanstankommittén genom att sätta in 130,- på postgiro 64 23 90-9. Skriv "Mänken" på talongen.

031-12 71 76

DAYAK TRAVEL

Besöksadress: Svanebäcksgatan 22 (hpl Mariaplan)
FÖR RESOR TILL FJÄRRAN LÄNDER OCH SPÄNNANDE KULTURER

Några exempel på våra bästa individuella biljettpriser:

Bangkok	Öppen 1 år	T/R	5280:-	Fr. Köpenhamn
Bombay	Max 90 dagar	T/R	6120:-	Fr. Köpenhamn
Calcutta	Öppen 1 år	T/R	5665:-	Fr. Köpenhamn
Dehli	Öppen 1 år	T/R	5555:-	Fr. Köpenhamn
Hongkong	Öppen 1 år	T/R	6360:-	Fr. Köpenhamn
Karachi	Öppen 1 år	T/R	4455:-	Fr. Köpenhamn
Singapore	Öppen 1 år	T/R	5720:-	Fr. Köpenhamn

Vi har också egna arrangerade resor med inriktning på speciella intressen och klara målsättningar.

Tropisk regnskog i Sydostasien

Avresa den 15 augusti. 36 resdagar. Innehållande bland annat djungelvandringar och övernattnings i djunglerna i Malaysia och Sarawak. En unik och annorlunda resa. Pris 14 600:-

Barn- och familjeresor till Malaysia.

Avresa den 18 juli. 27 dagar. Låt dina barn få uppleva de tropiska, underbara korallöarna och de smäktande djunglerna och alla dess dofter. En oförglömlig resa. Pris 10 800:-/vuxen. 7 300:-/barn.

Sportdykning i Syd kinesiska Sjön.

Avresa den 19 september. 27 dagar. Nyöppnade vatten för svenska dykintresserade och med inslag av besök till orörda djungler i en och samma resa. Pris 12 400:-.

Till dessa resor bifogas ett inläsningsmaterial så att samtliga resenärer har goda kunskaper om det område som skall besökas och vi kommer att erbjuda ett endagars seminarium för ytterligare information. Allt för att resan skall bli så innehållsfull som möjligt. Våra resor är enkla och utan överdriven lyx och bekvämlighet därför kan vi hålla så låga priser och stanna längre i landet, utan att göra avkall på kvalitet eller mängden av resupplevelser.

Avsändare:

SYDASIEN
Box 1142
221 05 LUND

Utgivningspostkontor:
LULEÅ 1

POSTTIDNING

**BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING**

Vid definitiv eftersändning
återsänds försändelsen med
nya adressen på baksidan

Här skulle ditt namn stått om du hade
prenumererat. Ett år (= 4 nummer) kos-
tar 80:-. Institutioner och utland 100:-.
Postgiro SYDASIEN 79 54 96-9

Ett rymdfärdsjubileum ur vediskt perspektiv

De flesta kommer ihåg vad de gjorde den dag då Kennedy mördades. Det konstaterades om och om igen i pressen i samband med 25-årsminnet av denna händelse. I år firar vi 20-årsjubileum av människans landstigning på månen. Vem kommer ihåg vad han gjorde den 21 juli 1969? För min egen del minns jag det mycket väl.

1969 bodde jag i Benares och studerade vid Hindu University. Den 21 juli vinglade en skinntorr liten indier iförd en några nummer för stor tropikhjälm fram på sin cykel till det studenthus där jag var inackorderad. Han kom regelbundet för att göra service på våra skrivmaskiner. Jag minns inte vad han hette; i det följande kallar vi honom Skrivmaskinsexperten. Ty han var mycket stolt över sitt kunnande och ordade gärna yvigt och länge om alla de tredskande skrivmaskiner han lyckats överlista.

Tunga monsunmoln hade seglat upp på himlen. Skrivmaskinsexperten tände ljuset och skred till verket med en koncentration som skulle ha varit värdig en kirurg.

Då gick strömmen. En alldaglig händelse i Benares.

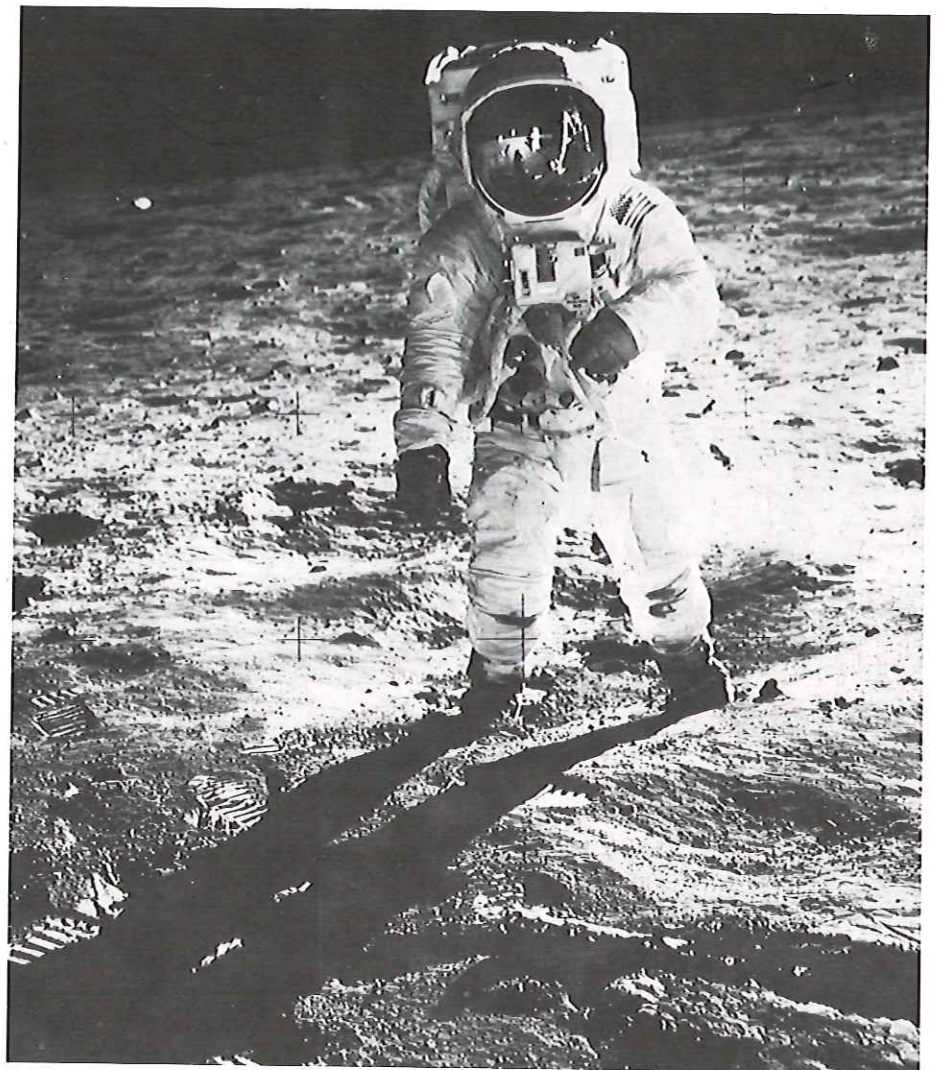
Skrivmaskinsexperten rusade ut på gården. Han hötte med knytnäven mot en osynlig gud och vrålade:

**- I DAG HAR MÄNSKLIGHETEN
LANDAT PÅ MÅNEN! MEN I INDIEN
KLARAR VI INTE ENS AV ATT DRIVA
VÅRA ELVERK!**

Det var ett uppfriskande perspektiv på världshistorien. Ett slags kommentar till det förrådiska i begrepp som "vi" och "människligheten". De indiska tidningarna kommenterade månlandningen genom att citera de gamla vedaböckerna. Där var rymdfärder minsann inget nytt.

De ortodoxa brahminerna kunde inte ta lika lätt på rymdfärder. Himlakropparna är heliga. Vem skulle kunna besudla dem genom att sätta sin fot på dem? Över detta grubblade mången lärd pandit och fanns slutligen ett svar.

Enligt klassisk hinduisk kosmologi kretsar ett hundhuvud kallat Rahu runt jorden. Månförmörkelser förklaras med att Rahu slukar månen.

Den dag Edwin Aldrin landsteg på månen i juli 1969 vandrade Göran Frankel omkring i ett mörklagt Benares.

Saken var klar. Amerikanerna hade missat sig. De hade inte alls landat på månen. De hade landat som en loppa i pälsen på Rahu.

Åt detta skrattade jag mycket. Ända tills jag en dag för några år sedan råkade få höra Werner Aspenström läsa en dikt i TV:

Ingen har varit på månen.

*Ingen kommer någonsin
att sätta sin fot på månen.*

Den poetiska sanningen träffade mig med bländande kraft. Det var ju självklart! Månen har ammat oss med fantasins mjölk; den är förkroppslingen av Det Ouppnåeliga. Denna måne lever ett eget liv i vårt inre. Om den kan beröras är den något annat - inte månen. Det heliga är oåtkomligt.

Så var det på Rigvedas tid.

Så kommer det alltid att förbli.

Göran Frankel